

Nr. 3 (197) / 2022
NUMĂR SPECIAL
Indexat în
CEEOL și ROAD

Supliment al revistei „Impact strategic”

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

DOI: 10.53477/1842-8096-22-3

ANALIZĂ MULTIDIMENSIONALĂ A INVAZIEI RUSE ÎN UCRAINA (3-16 martie 2022)

Ediția specială a publicației Colocviu strategic este dedicată implicațiilor agresiunii militare a Federației Ruse împotriva Ucrainei și este realizată integral de către echipa de cercetători a Centrului de studii strategice de apărare și securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Scopul nostru este să oferim o analiză obiectivă și succintă asupra implicațiilor evenimentelor care se petrec în Ucraina, concentrându-ne pe mai multe dimensiuni ale acesteia – politică, militară, juridică, economică, socială, informațională și umanitară.

La baza demersului nostru se află surse deschise de documentare, care acoperă perioada 3-16 martie 2022. Având în vedere că agresiunea militară asupra Ucrainei se află în plină desfășurare, principala limită a cercetării este constituită de gradul ridicat de incertitudine al dinamicii conflictului. Întreaga analiză este însă plasată în contextul evenimentelor din Ucraina ultimilor opt ani, astfel încât să poată fi urmărite tendințele existente încă dinainte ca întregul teritoriul ucrainean să devină scena unui război purtat cu arme convenționale.

Intervenția militară a Federației Ruse în Ucraina

*Florian Cîrciumaru, Dan-Lucian Petrescu
Crăișor-Constantin Ioniță*

„Operația militară specială” declanșată de Rusia la 24 februarie 2022 împotriva Ucrainei, denumită de cancelarul german, Olaf Scholz, „războiul lui Putin”, a spulberat pacea în Europa și a pus în pericol întregul mediu de securitate european. Scopul declarat al președintelui Rusiei a fost acela că Ucraina modernă constituie o amenințare constantă la siguranța, dezvoltarea și însăși existența statului rus (Kirby 2022).

În săptămâna care a urmat, principalele aeroporturi și comandamente ucrainene au fost lovite cu aviația și rachetele de croazieră, apoi armata rusă a atacat teritoriul ucrainean cu tancurile și vehiculele blindate de luptă din patru direcții: dinspre Belarus la nord, dinspre peninsula Crimeea la sud și dinspre vestul Rusiei la est și nord-est. Marile orașe, precum Kiev, Odesa, Mariupol, Harkov, Nikolaev și Herson, au fost bombardate, zonele rezidențiale distruse și milioane de ucraineni au fost nevoiți să plece din casele lor. În perioada analizată, pe lângă capitala Kiev, orașele ucrainene Harkov, Cernihiv, Sumi și Mariupol rămân încercuite de forțele ruse și continuă să fie bombardate puternic. Totodată, armata ucraineană a respins eforturile forțelor ruse de a intra în orașele Harkov și Nikolaev.

În această confruntare între „David și Goliat” se pot observa diferențele doctrinare întrebuițate în luptă de către comandanții celor două armate. Astfel, generalii armatei ruse au pus în aplicare noua viziune a generalului Valeri Gherasimov privind „apărarea activă”, prezentată în 2019 și experimentată prin exercițiul operativ-strategic Caucaz 2020, care reprezintă „un set de măsuri luate la nivel național pentru a neutraliza, în mod proactiv, amenințările la adresa securității statului și a descuraja o a șasea generație de război împotriva unui adversar militar regional, chiar înainte de a începe o acțiune ostilă” (Sviridova 2019). Acest nou tip de apărare se caracterizează printr-o abordare hibridă, în mai multe sfere (*mnogosfernoy operatsii*), a unui conflict armat, combinând descurajarea nucleară cu atacurile cibernetice. În viziunea lui Gherasimov, apărarea activă reprezintă o campanie intensă, desfășurată pe termen scurt prin folosirea unor tactici perturbatoare, prin care să se câștige timp, dar include și dorința de a lovi infrastructura civilă critică a inamicului. Nu este considerată o lovitură preventivă (ilegală, conform Cartei ONU și Dreptului internațional umanitar), ci o neutralizare preemptivă¹ a unei amenințări la adresa securității naționale, prin realizarea surprinderii stra-

¹ Utilizăm acest termen cu sensul dat cuvântului *pre-emptive* din limba engleză, anume eliminarea unei amenințări iminente, înainte ca aceasta să se materializeze.

tegice și desfășurarea de acțiuni strategice decisive și continue. De cealaltă parte, comandanții ucraineni folosesc noua Strategie militară de securitate², aprobată în 2021, prin dezvoltarea forțelor de apărare teritoriale, modernizarea sistemelor de arme și folosirea acțiunilor defensive asimetrice (Zaniewicz 2021). Această doctrină militară modernă, amplificată de folosirea rachetelor antitanc Javelin și cele antiaeriene Stinger, împreună cu dronele turcești Bayraktar TB2, a schimbat cu adevărat soarta războiului, așa cum s-a întâmplat și în Afganistan în 1978.

Pe lângă acțiunile militare ofensive îndreptate asupra Kievului și a altor orașe mari, Moscova caută să întrerupă orice conexiune energetică a Ucrainei, care ar putea să asigure servicii critice către populație, astfel încât să afecteze major puterea economică a țării. Până în prezent, armata rusă a cucerit două dintre cele cinci centrale nucleare ale Ucrainei - Cernobîl și Zaporojie - și se îndreaptă rapid spre cea de-a treia, Lujnoukrainsk (sudul Ucrainei), considerată a doua mare centrală nucleară ucraineană. Ucraina și Republica Moldova s-au desprins deja de la rețeaua electrică a Rusiei și vor să se conecteze la sistemul UE (Hernandez 2022), iar operatorul ucrainean de transport al gazelor naturale Gas TSO a fost nevoit să oprească aprovizionarea a 16 județe (inclusiv capitala Kiev și regiunile Harkov, Nikolaev, Zaporojie, Donețk și Lugansk), ca urmare a lovirii unor conducte secundare de distribuție a gazelor pentru consum intern (Dumitrescu 2022). În acest context, corelat cu pierderea controlului asupra regiunii carbonifere Donbas, cucerirea centralelor nucleare (care reprezintă 23% din asigurarea cu energie a Ucrainei) se prezintă ca o linie energetică strategică de acțiune foarte bine creionată de Kremlin pentru a câștiga războiul economic în zonă³. Anunțul ministrului apărării, generalul Serghei Șoigu, potrivit căruia armata rusă se pregătește de un atac iminent cu rachete asupra mai multor facilități industriale ucrainene, mai ales combinate chimice (Ștefan 2022), demonstrează clar intenția Moscovei de a reduce drastic și chiar a înfrânge reziliența națională a Ucrainei.

Ca urmare a intensificării situației conflictuale din zonă și în contextul reluării discuțiilor tensionate cu

Federația Rusă privind retrocedarea Insulelor Kurile, Japonia a confirmat, pentru prima oară, după cel de-al Doilea Război Mondial, că va sprijini armata ucraineană cu echipamente militare (veste și căști de protecție).

Anunțul Ministerului Apărării din România, despre aterizarea la Bacău a unui avion militar ucrainean Suhoi 27, și al guvernului polonez, privind trimiterea unor avioane de luptă MiG-29 către Ucraina, au forțat autoritățile ruse să avertizeze țările învecinate cu Ucraina cu privire la primirea avioanelor de luptă ale Kievului care, apoi, să fie folosite împotriva rușilor, cum că această acțiune poate fi considerată o implicare a țărilor respective în conflictul armat (G4 Media 2022). Cu toate acestea, MAPN a aprobat, pe 8 martie 2022, sosirea la Fabrica Airbus de la Brașov, pentru mentenanță, a 14 elicoptere H225 din dotarea Gărzii Naționale ucrainene, configurate pentru executarea misiunilor civile și fără armament la bord (HotNews 2022). În aceeași ordine de idei, guvernul polonez a propus celui american să-i pună la dispoziție, imediat și gratuit, toate avioanele MiG-29 pe care le mai deține, pe care să le transporte la Baza aeriană de la Ramstein (Germania), de unde să fie trimise în Ucraina. Pentagonul a refuzat această ofertă, precizând că o astfel de organizare a acordării de asistență militară Ucrainei, confruntată cu invazia rusă, „trezește motive semnificative de îngrijorare pentru NATO în întregul său” (Păcurar 2022). Cu toate acestea, se consideră că apărarea antiaeriană ucraineană are un succes considerabil împotriva avioanelor moderne de luptă rusești, Ucraina împiedicând astfel Rusia să „atingă orice nivel de control” al spațiului aerian (HotNews 2022).

După primele negocieri desfășurate între reprezentanții președinților celor două țări implicate, desfășurate la data de 28 februarie 2022 în regiunea Gomel (Belarus) și soldate cu un eșec politico-militar, părțile s-au mai întâlnit de două ori, pe 2 și pe 7 martie 2022, la granița cu Belarusul⁴, dar discuțiile și încercarea de a se ajunge la un acord de încetare a focului au eșuat. La aceste negocieri, Rusia a venit cu o nouă propunere - Volodimir Zelenski să rămână președinte „pro forma”, iar Kremlinul să-l numească premier pe politicianul ucrainean pro-rus,

² Strategia militară de securitate a Ucrainei a fost elaborată în urma unei analize strategice a apărării desfășurată în 2019 și aprobată la 25 martie 2021 de președintele Zelenski (înlocuiește Doctrina militară din 2015). Ea conține atât aspecte militare ale descurajării și apărării împotriva Federației Ruse, cât și aspecte non-militare. Din punct de vedere militar, un accent deosebit se pune pe dezvoltarea sistemelor de apărare antirachetă și anti-aeriene, precum și a dronelor de luptă, folosirea sistemelor de navigație și comunicații satelitare în cadrul conceptului de „război în rețea” și a operațiilor asimetrice desfășurate atât în apărare, cât și în spatele liniilor inamice. Aspectele non-militare cuprind, pe lângă acțiunile diplomatice întreprinse pentru a atrage sancțiuni politice și economice împotriva Federației Ruse, măsuri de întreprins pentru a deveni membră NATO - trecând, astfel, „linia roșie” trasată de Kremlin privind aderarea la Alianța

Nord-Atlantică -, precum și stabilirea unor relații bilaterale cu Turcia (programul comun „Black Sea Shield” privind construcția de rachete antitanc dirijate, drone și sisteme de război radio-electronic) și cu Marea Britanie (achiziționarea unor nave purtătoare de rachete).

³ Situația energetică a Ucrainei depinde de gaze și cărbune, urmate de energia nucleară și petrol. Intenția companiei ruse Gazprom este aceea de a transfera furnizarea de gaze naturale către Germania direct pe sub Marea Baltică, prin conducta Nord Stream 2, oprind conducta Nord Stream 1, ce tranzitează Ucraina și Polonia. Gazprom a acuzat în repetate rânduri Kievul că „a furat gaze”, fapt negat de autoritățile ucrainene.

⁴ Cea de-a doua rundă de negocieri s-a desfășurat în regiunea Brest din vestul Belarusului, iar a treia la Belovejskaia Pușcia, un parc național situat la frontiera dintre Belarus și Polonia.

luri Anatolevici Boiko⁵. Singurele rezultate pozitive obținute de partea ucraineană, cu sprijinul președintelui francez, Emmanuel Macron, s-au referit la realizarea unor coridoare umanitare⁶ în jurul marilor orașe asediate de armata rusă, prin care să se poată evacua populația locală și care vor dispune, pentru aceasta, de instituirea unor perioade scurte de încetare a focului. A fost cazul orașelor Kiev, Sumî, Harkov, Cernihiv și Mariupol, în care s-a încetat temporar focul de la orele 09.00, chiar dacă acțiunile ofensive și bombardamentele ruse au continuat după terminarea negocierilor. O altă realizare o reprezintă planificarea unei a patra runde de negocieri, de data aceasta la nivel de miniștri de externe, desfășurată în Antalya (Turcia), chiar dacă președintele Zelenski, ar fi dorit o întrevvedere directă, la nivel de șefi de stat. Întâlnirea a avut loc la data de 10 martie 2022 și s-a încheiat tot fără niciun rezultat, Rusia continuând atacurile și bombardarea marilor orașe ucrainene (chiar și maternitatea din Mariupol) și acuzând Ucraina că ar intenționa să folosească, în această confruntare, arme chimice „finanțate de americani” (Biziday 2022).

Începând cu sâmbătă, 12 martie 2022, negocierile au continuat în mai multe rânduri, de data aceasta în format de videoteleconferință, iar de luni, 14 martie 2022, s-au reluat în format fizic. Ca urmare a interviului acordat, la 7 martie 2022, de președintele Zelenski postului american ABC, în care a afirmat că nu mai vrea să insiste pentru obținerea aderării Ucrainei la NATO (Cojan 2022), s-a constatat și o schimbare de atitudine din partea Moscovei, care a renunțat la „denazificarea” Ucrainei și la demiterea președintelui ucrainean. S-a lansat chiar ideea unui posibil summit ruso-ucrainean care s-ar putea desfășura la Ierusalim (Pavaluca 2022). Astfel, deși negocierile continuă într-o atmosferă încordată, partea ucraineană a anunțat faptul că s-au creat premisele unui posibil compromis. Acest compromis s-a concretizat deja printr-un proiect de acord de pace în 15 puncte, redactat de negociatorii ucraineni și ruși la 16 martie 2022, care include încetarea focului și retragerea Rusiei dacă Kievul își declară neutralitatea și acceptă o limitare a forțelor sale armate, precum și negăzduirea de baze militare străine sau armament (Spătaru 2022).

În ceea ce privește setul de demersuri diplomatice constituite din discuții și/sau negocieri purtate între cele două părți pe timpul unui conflict armat, chiar și cu continuarea ostilităților, trebuie înțeles că procedura este una normală. Tot în limitele normalității se înscrie și abordarea graduală a nivelului la care

acestea se desfășoară, din mai multe puncte de vedere, în special din cel al ordinii de precădere a negociatorilor. Este de la sine înțeles faptul că negocierile decisive se vor purta la nivel prezidențial, atunci când cei doi șefi de stat vor considera că au suficiente instrumente pe care să le utilizeze la negociere. În consecință, până la acel moment, fiecare parte va căuta să-și construiască și să-și consolideze respectivele instrumente, de cele mai multe ori, cel mai puternic dintre acestea fiind superioritatea sau chiar victoria obținută în urma confruntărilor militare. Aceste mecanisme de bază, specifice negocierilor purtate în orice situație, sunt evidente și în conflictul din Ucraina, inclusiv prin amânarea *sine die* a întâlnirii decisive la nivel prezidențial.

Ca răspuns la creșterea prezenței forțelor aliate la frontiera europeană de est, președintele Putin i-a ordonat ministrului rus al apărării să pregătească planuri pentru fortificarea graniței de vest a Rusiei. Totodată, ar avea în vedere și organizarea unui referendum în regiunea Herson, după ce rușii au preluat-o în totalitate, ca parte a planurilor de legitimare a republicilor separatiste, deja recunoscute de Moscova. Și aceasta în ciuda numeroaselor demonstrații ce au loc, în ultimele zile, în orașele Herson, Melitopol și Berdyansk, ocupate de forțele ruse, sau a faptului că și-au instalat propriul primar în Melitopol și urmează să instaleze un altul în Dniprorudne, după ce i-au răpit pe oficialii în funcție (Buciu 2022).

În ceea ce privește acțiunea militară, directorul CIA, William Burns, a prezentat în fața Comisiei de Informații a Camerei Reprezentanților, la data de 8 martie 2022, o analiză a situației din zonă, prin care considera că invazia asupra Ucrainei s-a desfășurat cu mult sub așteptările lui Putin și că liderul de la Kremlin ar putea escalada operațiile militare pentru a ocupa Ucraina. Este posibil, a afirmat acesta, „să dubleze atacurile și să încerce să distrugă armata ucraineană fără a ține seama de victimele civile. Rezultatele acestei analize se vor putea vedea în ‘următoarele săptămâni’ de luptă pentru controlul orașelor Ucrainei, inclusiv capitala Kiev” (Baiaș 2022). Mai mult, fostul comandant al forțelor terestre americane în Europa, generalul-locotenent în rezervă, Ben Hodges, a menționat, într-un articol publicat în 15 martie 2022, că „rușii au probleme și știu acest lucru. De aceea, ei au cerut ajutorul Chinei⁷ și recrutează acum sirieni. Generalii ruși sunt în criză de timp, de muniție și forță de muncă. [...] Ca urmare, următoarele 10 zile sunt decisive” (Hodges 2022).

În prezent, conform anunțului făcut de Ministerul ucrainean al Apărării, aproximativ 20.000 de volun-

⁵ Versiunea finală pe care președintele Putin a oferit-o Ucrainei pentru a pune capăt războiului, la trei zile după întrevvedere cu premierul israelian, Naftali Bennett, cuprinde: renunțarea la contestata regiune Donbas, recunoașterea oficială a separatiștilor pro-ruși din Ucraina, promisiunea că Ucraina nu va adera la NATO, reducerea armatei și declararea neutralității țării.

⁶ Potrivit CNN, șase coridoare de evacuare a civililor ar urma

să fie deschise în Ucraina: Energodar-Zaporojie; Sumî-Poltava; Mariupol-Zaporojie; Volnovaha-Pokrovsk; Izium-Lozova; Vorzel, Bucha, Irpin, Borodeanka, Gostomel-Kiev (CNN 2022).

⁷ Deși Moscova și Beijingul infirmă aceste zvonuri, se pare că Rusia ar fi solicitat Chinei echipamente militare, inclusiv rachete, drone, vehicule blindate și, cel mai important, rații de mâncare pentru a-și hrăni trupele.

tari internaționale din 52 de țări au sosit în Ucraina ca să lupte împotriva forțelor invadatoare ruse. Constituiți în așa-numita „Legiune internațională pentru apărarea teritorială a Ucrainei”, aceștia s-au alăturat Gărzii Naționale a Ucrainei, ce numără 100.000 de rezerviști reîncorporați de la începutul ostilităților. La rândul lui, ministrul rus al apărării a declarat că peste 16.000 de voluntari, majoritatea din Orientul Mijlociu, Libia și Siria, s-au alăturat forțelor ruse în conflict, în special pentru a-i ajuta pe separatiștii pro-ruși. Aceștia sunt recrutați prin grupul paramilitar rus Wagner. Astfel, așa cum afirma fostul ministru de externe tunisian, Khemaies Jhinaoui, războiul din Ucraina s-a transformat „într-un conflict global care poate scăpa de sub control” (The Arab Weekly 2022).

Ca urmare a ritmului scăzut de ofensivă în zonele de nord și est (atacuri cu forțe de valoare batalion sau regiment, sprijinite masiv cu artilerie, rachete și aviație), începând cu data de 7 martie 2022, forțele armate ruse au mutat efortul principal al „operației militare speciale” către zona de sud, declanșând o ofensivă la scară largă pentru a interzice accesul Ucrainei la Marea Neagră și Marea Azov, concomitent cu lovirea aeriană a bazelor militare din apropierea graniței cu Polonia (The New York Times 2022b). Se încearcă redistribuirea forțelor pentru a menține teritoriile ocupate și refacerea/augmentarea puterii de luptă care să reia operațiile ofensive terestre blocate. Astfel, la data de 15 martie 2022, s-a constituit o Grupare navală rusă formată din 14 nave de luptă cu destinația Odesa pentru a executa lovituri asupra zonelor din jurul orașului-port (Stan 2022). Această grupare a început deja bombardarea unor sate învecinate (Stan 2022). Flota rusă a Mării Negre mai deține, în zona peninsulei Crimeea, o grupare de desant maritim compus din 9 nave mari de desant, 1 fregată, 2 nave purtătoare de rachete și 1 dragor, care se poate deplasa rapid în zonă și debarca la vest de Odesa, în situația în care situația din Transnistria s-ar înrăutăți. Scopul acestei desantări este de a face joncțiunea cu forțele ruse din Transnistria și, ca obiectiv secundar, de a prelua controlul Gurilor Dunării (Copcea 2022).

Totodată, se constată încălcări repetate a spațiului aerian aliat, ca urmare a atacurilor cu rachete și lovirilor executate cu aviația asupra orașelor de la granița de vest a Ucrainei (cum a fost cazul orașului Yavoriv, lovit, în data de 6 martie 2022, cu mai multe rachete de croazieră). Până în prezent, trei drone de cercetare și supraveghere, de proveniență rusă, dar fără steag pe fuzelaj, au survolat spațiul aerian al României, Ungariei, Croației și Poloniei⁸.

⁸ Prima dronă (sau vehicul aerian fără pilot/UAV), de tip Tu-141 de producție rusească, s-a prăbușit în Zagreb, capitala Croației, în noaptea de 3-4 martie, după ce a survolat spațiul aerian al Ucrainei, României, Ungariei și Croației. Autoritățile croate au anunțat că au găsit urme ale unui dispozitiv exploziv acroșat

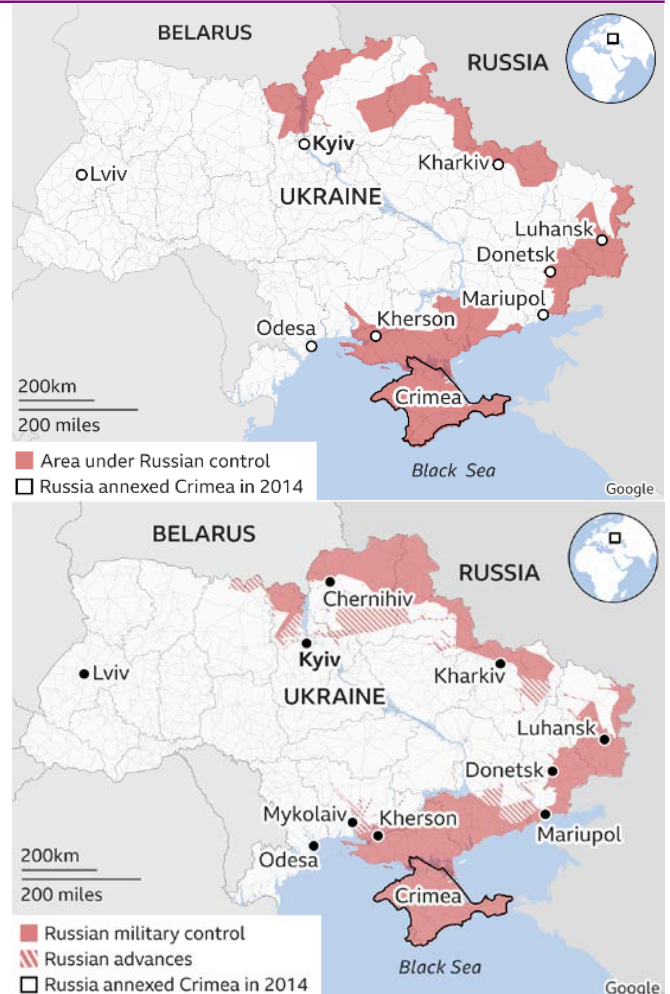

Figura nr. 1: Evoluția situației generale a conflictului armat din Ucraina, în perioada 1-16 martie 2022 (BBC News 2022)

Acțiunile ofensive au continuat în toate cele patru zone de operații, astfel:

1. **Zona de operații NORD** – atac convergent către Kiev dinspre Mazyr și Gomel din Belarus, la care s-au adăugat acțiuni ofensive desfășurate dinspre Pocep din Rusia, în scopul încercuirii capitalei Kiev.

2. **Zona de operații NORD-EST** – atac pe front liniar pe direcțiile Troebortnoe, Nijîn, Belgorod, Harkov și Kursk, Sumî, în scopul cuceririi celor două mari orașe (Harkov și Sumî) și dezvoltării ofensivei.

3. **Zona de operații EST** – dezvoltarea ofensivei către centrul Ucrainei, dinspre regiunea Donbas.

4. **Zona de operații SUD** – atac divergent dinspre peninsula Crimeea către Odesa, Dnipro și Donețk.

Bazele de plecare la ofensivă dispuse pe teritoriul Belarusului, Rusiei și peninsulei Crimeea au rămas relativ aceleași, asigurând forțelor rusești posibilitatea de a menține active liniile de sprijin logistic pentru toate zonele de operații, într-o configurație semicirculară, de-a lungul frontierei ucrainene, la nord, est și sud. În ciuda presupuselor eforturi în-

de fuzelaj. Altă dronă, de tip Orlan-10 de producție rusească, s-a prăbușit la Bistrița Năsăud în noaptea de 13-14 martie. A treia dronă, de tip Forpost, o copie rusească licențiată a dronelor israeliene Searcher, a survolat în dimineața zilei de 15 martie spațiul aerian al Poloniei, după care a fost doborâtă în Ucraina.

treprinse de către Federația Rusă, în sensul implicării cu forțe armate a Belarusului pe teritoriul ucrainean, se estimează că există o probabilitate scăzută ca această situație să se materializeze în viitorul apropiat (Clark, Barros și Stepanenko, 2022). Intrarea activă a Belarusului în conflict ar duce la deschiderea unor noi direcții de ofensivă în zona de Vest a teritoriului Ucrainei, ceea ce ar escalada semnificativ amploarea operației.

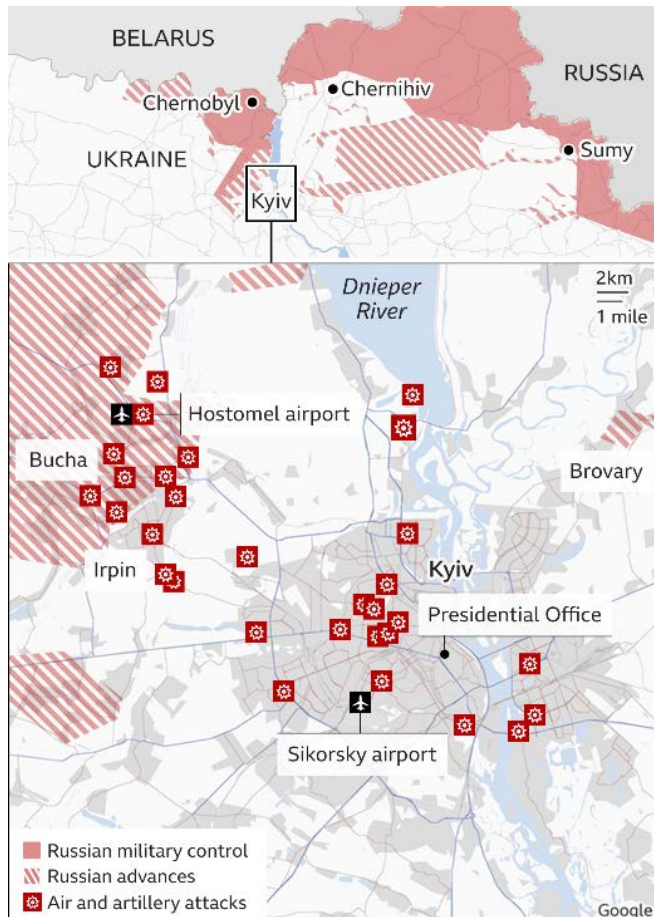

Figura nr. 2: Situația în zona de nord a conflictului din Ucraina la 16 martie 2022 (BBC News 2022)

În zona de operații NORD, zona efortului principal al campaniei din Ucraina, trupele ruse au dezvoltat ofensiva într-un atac convergent masiv către Kiev, cu scopul de a cuceri capitala și a înlătura regimul politic ucrainean. La nivelul obiectivului Kiev, acțiunile recente indică executarea unor manevre pe direcții exterioare, în scopul încercuirii acestuia. În pregătirea și executarea atacului final există unele provocări. Obiectivul este de mari dimensiuni incluzând și suburbiile, iar încercuirea sa necesită forțe consistente din punct de vedere cantitativ. De asemenea, configurația terenului introduce limitări semnificative. Orașul Kiev este situat pe râul Nipru, care îl străbate de la nord la sud și care reprezintă un obstacol de valoare mare, introducând restricții în cooperarea dintre forțele aflate la încercuire și manevra de pe o direcție pe alta. Încercuirea completă este dificil de realizat, în special în zona de sud, astfel încât, cel mai probabil, ținând cont de manevrele executa-

te pentru constituirea dispozitivului ofensiv (cucerirea și securizarea anumitor zone prin executarea unor atacuri cu obiectiv limitat, constituirea liniilor de aprovizionare), atacul decisiv asupra obiectivului se va realiza într-un dispozitiv de luptă fragmentat, dinspre nord-vest, vest și est. Până la acel moment, suplimentar efortului principal de constituire a dispozitivului de luptă la încercuire, forțele rusești vor executa, probabil, atacuri asupra unor obiective izolate din proximitate, similar celor executate asupra orașelor Irpin (14 martie) și Huta-Mejișirska (15 martie) în scopul securizării zonei și respingerii contraatacurilor executate de către forțele ucrainene. Așa cum am menționat, dispozitivul se va realiza, cel mai probabil, prin apropierea de obiectiv pe mai multe direcții. Pe direcția Mazyr, Kiev, forțele ruse (unități de infanterie mecanizată de valoare batalion) au înaintat tangențial prin suburbiile Kievului până în zona de sud-vest a obiectivului, într-o manevră de învăluire, probabil cu intenția de a realiza încercuirea dinspre nord-vest, vest, sud-vest. În nord-vest, forțele sunt întărite de pe direcția Chernobîl, Kiev, care au înaintat pe malul drept al Niprului. Pe cealaltă direcție, dinspre Gomel, o parte din forțele rusești au trecut la încercuirea orașului Chernihiv, iar o altă parte au înaintat, depășind acest obiectiv, pentru a ajunge în zona de nord-est a Kievului. Forțele ruse care atacă dinspre Pocep sprijină forțele care atacă dinspre Gomel (zona de operații Nord) și Troebortnoe (zona de operații Nord-Est). O parte din forțele ruse care atacă dinspre nord-est (direcțiile Troebortnoe, Nijîn și Kursk, Sumî, Brovari) înaintează pe o a treia direcție de apropiere de capitală, pentru a participa la încercuirea acesteia dinspre est. Forțele ucrainene își vor concentra în continuare eforturile pentru a împiedica realizarea încercuirii Kievului, prin executarea unor contraatacuri din flanc, de-a lungul direcțiilor de ofensivă ale forțelor rusești.

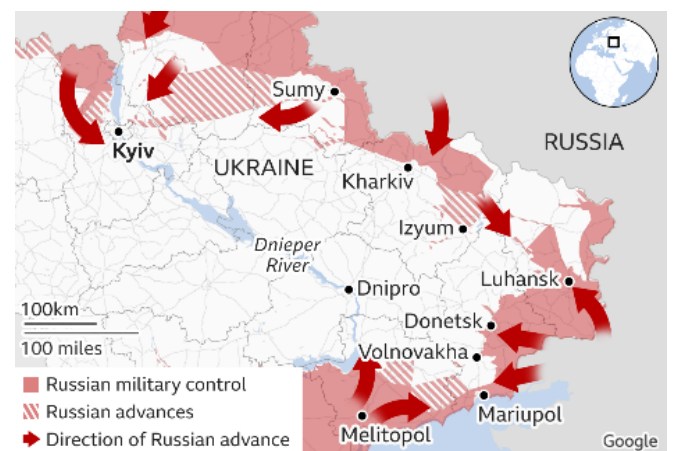

Figura nr. 3: Situația în zonele de nord-est și est ale conflictului din Ucraina la 16 martie 2022 (BBC News 2022)

În zona de operații NORD-EST, atacul se desfășoară pe un front larg, pe trei direcții. Dezvoltările recente relevă mutarea efortului dinspre direcția principală Belgorod, Harkov (unde forțele se confruntă

cu probleme logistice, ceea ce a dus la scăderea intensității acțiunilor ofensive) pe celelalte două direcții: Troebortnoe, Nijîn și Kursk, Sumî, Brovari. În afara intenției de a cucerii și controla principalele orașe aflate pe aceste direcții (ca de exemplu, Konotop și Sumî), intenția forțelor ruse este, cel mai probabil, de a avansa în adâncimea teritoriului Ucrainei pentru a realiza apropierea de Kiev și a constitui sectorul de est al dispozitivului de luptă la încercuire. Este de așteptat ca pe direcția Belgorod, Harkov, forțele ruse să reia acțiunile ofensive, pentru a cucerii orașul Harkov și pentru a dezvolta ofensiva spre vest, către Dnipro din centrul Ucrainei, și spre sud, către Sloviansk (pentru a realiza joncțiunea cu forțele care avansează din nordul regiunii Donbas). Rezistența este, în continuare, una puternică, forțele ucrainene executând cu succes contraatacuri, astfel încât ritmul ofensivei este unul scăzut.

În zona de operații EST, ofensiva se desfășoară cu scopul principal de a lărgi „capul de pod” reprezentat de teritoriul ocupat de separatiști în Donbas. Manevra executată se menține pe direcții interioare, vizând trei obiective: cucerirea și securizarea estului Ucrainei, prin acțiuni ofensive executate spre teritoriile din nordul regiunii Donbas (către Sloviansk și Sieverodonețk); extinderea zonei controlate din Donbas către centru (probabil până pe aliniamentul Zaporojie, Dnipro), cu menținerea controlului asupra orașelor principale Donețk și Luhansk; decuplarea Ucrainei de la Marea Azov, prin menținerea controlului asupra plajelor și cucerirea portului Mariupol, în cooperare cu forțele care acționează în sud.

Figura nr. 4: Situația în zona de sud a conflictului din Ucraina la 16 martie 2022 (BBC News 2022)

În zona de operații SUD, ofensiva continuă tot pe direcții interioare, pornind din teritoriul cucerit la nord de granița (*de facto*) dintre Crimeea și Ucraina, în scopul extinderii teritoriului controlat. Securizarea celor două orașe din sud (Herson și Melitopol) a permis forțelor rusești dezvoltarea ofensivei pe două direcții extrem de importante: spre vest și spre est. Prima vizează, probabil, cucerirea celui mai impor-

tant obiectiv din zona de operații SUD, și anume orașul Odesa (după cucerirea portului Nikolaev), acest deziderat contribuind major la decuplarea Ucrainei de la Marea Neagră. Deschiderea frontală mare a portului Odesa la Marea Neagră și configurația terenului din nordul acestuia (rețea hidrografică dezvoltată, perpendiculară pe litoral, care determină obstacole semnificative pentru manevrele laterale) ar putea determina luarea deciziei de cucerire a portului Odesa printr-o operație amfibie executată dinspre Marea Neagră, susținută de focul artileriei de pe nave și al aviației și conjugată cu atacuri desfășurate în vestul orașului, dinspre uscat, de către forțe desantate și din nord de către forțele care avansează dinspre Nikolaev. Ținând cont de faptul că nu au fost semnalate acțiuni speciale, de constituire a unei forțe suficiente de desant amfibiu în zona peninsulei Crimeea (unde există aceste capacități), acest scenariu este puțin probabil a se materializa în următoarele 2-3 zile, deși există indicii privind această intenție prin atacul unor zone din proximitatea orașului, executat cu artilerie și rachete lansate de pe nave. Este evident faptul că atunci când operația amfibie se va executa, forțele de desant vor cucerii „capete de pod” pe plajele din apropierea orașului, concomitent cu lovirea celor mai importante obiective din oraș de către artileria de pe nave și aviație. Dar obținerea succesului operației amfibii depinde semnificativ de asigurarea unei baze de plecare la ofensivă pe uscat, care să permită forțelor rusești executarea unui atac circular asupra portului, ceea ce, deocamdată, nu se poate realiza. Cea de-a doua direcție, spre est, pornind de la granița (*de facto*) dintre Ucraina și Crimeea, vizează cucerirea portului Mariupol, în cooperare cu forțele care atacă dinspre zona de operații EST. De asemenea, controlul orașului Melitopol permite extinderea teritoriului controlat către adâncimea teritoriului Ucrainei, vizând cucerirea orașului Zaporojie, și realizarea joncțiunii cu forțele care atacă dinspre zona de operații EST.

Cel mai probabil, forțele armate ruse vor continua eforturile pentru atingerea obiectivului principal, de nivel strategic, și anume securizarea zonei de operații Nord și cucerirea capitalei Kiev. Acest deziderat ar reprezenta, pe lângă obținerea unei victorii militare, cu o încărcătură imensă din punct de vedere simbolic, și asigurarea victoriei politice, creând avantajul decisiv la masa negocierilor ulterioare și permițând înlocuirea conducerii politice actuale a Ucrainei cu una pro-rusă. Acțiunile desfășurate în celelalte zone de operații vin în sprijinul realizării obiectivului principal, întrucât conduc, pe de o parte, la dispersarea forțelor ucrainene și, pe de altă parte, la diminuarea capacității de luptă a acestora. Totodată, operațiile desfășurate în fiecare dintre zonele de operații au obiectivul principal propriu, de nivel operativ. Realizând o ierarhie din punctul de vedere al importanței strategice, următorul obiectiv este cucerirea și controlul zonei din nordul peninsulei Crimeea, o-

biectiv a cărui realizare ar duce atât la decuplarea Ucrainei de la Marea Neagră și Marea Azov, cât și la refacerea regiunii istorice Novorusia, un deziderat care confirmă una dintre mai vechile teme propagate în 2014. Acțiunile desfășurate în zona de operații Est au rolul de a susține pretextul întregii „operații militare speciale”. Obiectivul principal este acela de a sprijini obținerea independenței celor două republici, Donețk și Luhansk, recunoscute de către guvernul de la Moscova, la care se adaugă participarea la cucerirea și controlul zonei de est a Ucrainei, cel mai probabil până la râul Nipru. Acțiunile ofensive desfășurate în zona de operații NORD-EST sprijină direct realizarea obiectivului strategic prin proiecția forței în estul obiectivului Kiev, pentru a participa la încercuirea și cucerirea capitalei. În planul doi, se află participarea la cucerirea estului Ucrainei, concomitent cu controlul celor mai importante orașe din zonă, Harkov, Sumî și Poltava.

Operația specială planificată a se finaliza în câteva zile a ajuns la termenul D+20 fără a avea, totuși, rezultatul scontat. Scopul general de a înainta și cuceri rapid principalele orașe, în special capitala Kiev, susținut de atingerea unor obiective secundare care vizau controlul liniilor de aprovizionare, distrugerea infrastructurii militare - centre de comunicații, baze militare, puncte de comandă ale armatei ucrainene și alte obiective militare strategice și operative nu a fost atins. În acest context, apar întrebări al căror răspuns corect va fi dat, cel mai probabil, de evenimentele viitoare. Care este adevăratul set de motive pentru ritmul scăzut al ofensivei și neatingerea acestor obiective? Să fie oare tendința conducerii de la Kremlin de a supraestima potențialul militar al armatei ruse și de a subestima rezistența și determinarea ucraineană? Să fie oare evaluarea eronată realizată de strategii ruși, pe de o parte, potențialului autorităților ucrainene de a coagula toate forțele care să genereze o asemenea capacitate de apărare și, pe de altă parte, voinței colective a poporului ucrainean de autodeterminare? Să fie oare interpretarea greșită, în termeni de sens și de rapiditate, a reacției opiniei publice internaționale cu privire la un astfel de eveniment major pe continentul european? Aceste opțiuni nu se exclud reciproc, însă, dacă ar fi reale, atunci ar releva incapacitatea strategilor și decidenților ruși de a planifica și executa o asemenea operație, ceea ce nu este ușor de acceptat, deși această idee este verbalizată în opinia publică internațională (Bergen 2022).

Un alt set de întrebări vizează modul de acțiune al forțelor armate ruse. În secolul XXI, în contextul revoluției informaționale, al globalizării, al tehnologiilor emergente, acțiunile ofensive sunt „cât se poate

de tradiționale” și predictibile. Să existe în viziunea strategilor ruși un alt set de obiective decât cele previzibile, diferit din punctul de vedere al ierarhiei sau chiar al conținutului? De asemenea, văzând că efectele produse prin acțiuni militare convenționale nu sunt pe măsura așteptărilor, care ar fi probabilitatea întrebuițării unor sisteme de armament neconvențional, de distrugere în masă, fie în spectrul CBRN, fie de alte tipuri (termobarice, psihotronice etc.)? Cu siguranță că, dincolo de cele generate pe câmpul de luptă, efectele resimțite la nivelul organizațiilor internaționale de securitate și opiniei publice ar putea determina consecințe inimaginabile. Nu în ultimul rând, întrebarea cea mai importantă se referă la soluționarea conflictului armat. Care ar putea fi cel mai probabil curs de acțiune? Dar cel mai periculos? Cu siguranță, răspunsul la aceste întrebări trebuie să fie în strânsă conexiune cu domeniul din afara acțiunilor militare. Deși, în acest caz, acțiunile militare desfășurate cu „arma în mână” au ponderea cea mai mare, nu trebuie să uităm că războiul este un act politic, iar rezultatele obținute în teatrul de operații reprezintă doar unul dintre instrumentele aflate pe masa negocierilor.

Ca urmare a deteriorării situației pe întreg teritoriul Ucrainei și a lipsei unor rezultate concrete și convingătoare ale negocierilor pentru pace din perioada 10-15 martie 2022, Secretarul General al Alianței Nord-Atlantice, Jens Stoltenberg, a anunțat pe 15 martie decizia de a organiza un summit extraordinar al NATO⁹, în data de 24 martie, la Bruxelles.

Reglementări și încălcări ale dreptului internațional în intervenția militară din Ucraina

Mirela Atanasiu

Drepturile omului, pacea, securitatea și dezvoltarea sunt profund interconectate, acestea consolidându-se reciproc, iar promovarea și protecția drepturilor omului sunt elemente-cheie în asigurarea păcii și securității durabile. De altfel, ONU a definit o gamă largă de drepturi civile, economice, culturale, politice și sociale, cu caracter de universalitate, ce au fost codificate, inițial, în Carta Națiunilor Unite (1945) și Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948) ca drepturi fundamentale. Astfel, în prezent, protejarea drepturilor omului reprezintă un scop esențial al dreptului internațional, atât pe timp de pace, cât și de conflict.

Intervenția militară a Rusiei reprezintă un act de agresiune împotriva Ucrainei (stat suveran recunoscut de către comunitatea internațională), realizat cu încălcarea legislației internaționale, ce a declanșat

⁹ Am convocat o reuniune extraordinară a șefilor de stat și de guvern aliați pe 24 martie la sediul NATO din Bruxelles, Belgia. Vom aborda consecințele invaziei Ucrainei de către Rusia, sprijinul nostru puternic pentru Ucraina și consolidarea în continua-

re a descurajării și apărării NATO, ca răspuns la o nouă realitate pentru securitatea noastră. În acest moment critic, America de Nord și Europa trebuie să continue să fie împreună în NATO (NATO 2022).

o criză a drepturilor omului pentru persoanele civile rămase sub asediu sau dislocate intern și extern, precum și o criză a dreptului internațional umanitar, prin încălcările survenite în contextul ducerii ostilităților, care afectează eșafodajul păcii, securității și dezvoltării regionale și internaționale. Concomitent, fiind părți într-un conflict armat internațional, combatanții ruși și ucraineni trebuie să respecte atât legislația specifică a dreptului conflictelor armate, cu atât mai mult cu cât sunt părți semnatare ale Convențiilor de la Geneva din 1949 cu Protocoalele adiționale și a Convențiilor de la Haga din 1907, cât și normele cutumiare ale dreptului internațional umanitar, așa cum precizează și președintele Comitetului Internațional al Crucii Roșii, Peter Maurer (ICRC 2022).

Sub rezerva că statisticile elaborate de variate instituții și organizații internaționale prezintă date diferite¹⁰, în cele ce urmează, vom face referire la cele publicate de ONU. Astfel, Înaltul Comisar al ONU pentru Drepturile Omului preciza că, la 11 martie, „de la începutul invaziei ruse erau înregistrate 1.546 de victime civile: 564 de morți și 982 de răniți” (UN News 2022), iar Organizația Mondială a Sănătății (OMS), într-un raport publicat în aceeași zi, prezenta faptul că în Ucraina sunt 2,5 milioane de refugiați (cu estimarea că până în iulie 2022 numărul ar putea crește la 4 milioane) și 1 milion de persoane dislocate intern (WHO 2022). În acest context, încă din 4 martie, Consiliul European a decis activarea mecanismului de protecție temporară pentru persoanele care fug din Ucraina ca o consecință a războiului (Council of the European Union 2022).

Pe 7 martie 2022, Consiliul ONU pentru Drepturile Omului prezenta situația din Ucraina, exprimându-și „îngrijorarea gravă cu privire la prejudiciul adus multora dintre drepturile omului, inclusiv dreptul la viață, la educație și la cel mai înalt standard posibil de sănătate fizică și psihică, cauzată de atacuri armate și bombardamentele rusești în zonele populate”, subliniind „importanța menținerii accesului securizat la Internet liber, deschis, interoperabil și fiabil” și „condamnând fără echivoc orice măsuri care împiedică sau perturbă capacitatea unei persoane de a primi sau de a distribui informații online sau offline, inclusiv opririle parțiale sau complete ale Internetului”, reiterând că „dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul internațional umanitar sunt complementare și se întăresc reciproc” (Human Rights Council 2022).

Referitor la protecția civililor pe timp de conflict armat, din punctul de vedere al normelor de drept internațional umanitar, două aspecte le considerăm a fi cele mai importante: neimplicarea populației civile în operațiile militare și asigurarea trecerii lor în siguranță în zonele libere de conflict. În Ucraina, e-

xistă probleme sub ambele aspecte.

În ceea ce privește primul aspect, al neimplicării/neatacării populației civile, războiul urban este deosebit de dezastruos, deoarece civilii care nu au fost evacuați sunt adesea prinși în mijlocul luptelor ce au loc în orașe, fapt ce face dificilă protejarea lor, situație valabilă și pentru obiectivele civile (locuințe, infrastructură critică, școli, biserici etc.). Un caz special este acela în care civilii participă direct la ostilități, situație în care își pierd statutul de protecție. În conflictul ruso-ucrainean, astfel de exemple au fost atacarea, în 28 februarie 2022, a orașului Harkov cu muniții cu dispersie (Human Rights Watch 2022), în condițiile în care în conformitate cu art. 51 (4) din Protocolul adițional I din 1977 „atacurile fără discriminare sunt interzise” (Additional Protocol 1 1977) și, în 3 martie, avioanele rusești au aruncat simultan mai multe bombe nedirijate care au lovit un cartier rezidențial din orașul Cernihiv (HRW 2022). În consecință, cei care comit, ordonă comiterea sau sunt răspunzători pentru astfel de acte, vor răspunde individual, dreptul internațional umanitar cutumiar atribuind răspundere penală tuturor acestor persoane.

Cel de-al doilea aspect se referă la asigurarea de coridoare umanitare pentru evacuarea civilă și livrarea ajutorului umanitar a cărei implementare, în conflictul ruso-ucrainean, este lentă și limitată. Astfel, deși această problemă a fost pusă în discuție încă din 3 martie, de abia în 14 martie s-a ajuns la un acord asupra stabilirii a 10 astfel de coridoare (Kyiv Independent 2022), dar la 16 martie autoritățile ucrainene declarau că încă nu au primit confirmarea de la Crucea Roșie despre deschiderea acestora (Kyiv Independent 2022).

O categorie specială de obiective civile, protejată pe perioada conflictului armat în conformitate cu art. 53 al Protocolului Adițional 1 al Convenției de la Geneva din 1949, o reprezintă obiectele de cultură și lăcașurile de cult. Un astfel de obiectiv, Memoria-lul Holocaustului de la Kiev, a fost ținta unui atac cu rachete în 3 martie (BBC 2022).

Un alt subiect al protecției speciale îl reprezintă personalul și facilitățile medicale. În sistemul OMS de supraveghere al atacurilor asupra facilităților sanitare se arată că, până la 16 martie, asupra unităților spitalicești, lucrătorilor sanitari și ambulanțelor au fost efectuate 43 de astfel de acțiuni, care au provocat 12 decese și 34 răniți (WHO 2022), printre infrastructurile medicale afectate numărându-se și maternitatea din Mariupol bombardată pe 9 martie. În acest context, Fondul ONU pentru Copii (UNICEF), Fondul ONU pentru Populație (UNFPA) și OMS au semnat o declarație comună în care se solicita respectarea dreptului internațional umanitar și a drepturilor omului, precum și prioritizarea protecției civililor în conflictul din Ucraina (UNICEF, UNFPA, and

¹⁰ A se vedea secțiunea „Civilii - victime colaterale sau ținte ale invaziei ruse în Ucraina?”.

WHO 2022).

Lucrările și instalațiile care conțin elemente periculoase, precum cele cinci centrale nucleare ucrainene (World Nuclear Association 2022), sunt, de asemenea, obiective protejate în spiritul legislației dreptului internațional umanitar. De aceea, în întâlnirea din 4 martie a Consiliului de Securitate al ONU, Rosemary DiCarlo, Subsecretar General al ONU pentru afaceri politice și de consolidare a păcii, își arăta îngrijorarea în legătură cu bombardamentele care au afectat „o unitate de antrenament a centralei nucleare Zaporojie din orașul Enerhodar”, subliniind că acțiuni militare în astfel de situri nu sunt numai inacceptabile, ci și „foarte iresponsabile”, amintind că „atacurile asupra instalațiilor nucleare contravin art. 56 din Protocolul adițional I la Convențiile de la Geneva” (OCHA 2022). La 16 martie, două dintre centralele nucleare ucrainene (Cernobîl și Zaporojie) erau controlate militar de Rusia.

Chiar dacă starea de război nu este recunoscută de niciuna dintre părți, odată cu declanșarea conflictului armat ruso-ucrainean se activează Convenția a 3-a de la Geneva din 1949 referitoare la tratamentul prizonierilor de război. Conform art. 4 al Convenției, aceasta este aplicabilă combatanților capturați de ambele părți care fac parte din următoarele categorii: „membrii forțelor armate ale unei părți la conflict, ca și membrii milițiilor sau ai corpurilor de voluntari care fac parte din astfel de forțe armate”; „membrii altor miliții și membri ai altor corpuri de voluntari, inclusiv cele ale mișcărilor de rezistență organizate, aparținând unei părți în conflict și care operează în cadrul sau în afara propriului teritoriu”, dacă îndeplinesc anumite condiții¹¹ stipulate în respectivul articol al Convenției amintite; „membrii forțelor armate regulate care își declară loialitatea față de un guvern sau o autoritate nerecunoscută de puterea deținătoare”; „persoane care însoțesc forțele armate fără a fi membri ale acestora (membri civili ai echipajelor aeronavelor militare, corespondenți de război, tractori de aprovizionare etc.)”; „membrii echipajelor, inclusiv maiștri, piloți și ucenici ai marinei comerciale și ai echipajelor aeronavelor civile ale părților în conflict”; „locuitori ai unui teritoriu neocupat care, la apropierea inamicului, se înarmează spontan pentru a rezista forțelor invadatoare, fără să fi avut timp să se formeze în unități armate regulate, cu condiția ca aceștia să poarte armele la vedere și să respecte legile și obiceiurile războiului” (Geneva Convention III 1949). Așadar, în conformitate cu legislația dreptului internațional umanitar, în conflictul ruso-ucrainean vor beneficia de acest drept de protecție inclu-

siv civilii înarmați și membrii diferitelor grupuri paramilitare care luptă sub comanda Forțelor de Apărare Teritorială, inclusiv membrii Legiunii Internaționale pentru Apărarea Ucrainei¹² (Kyiv Independent 2022), care respectă cel puțin trei condiții, respectiv de a purta armele la vedere, de a se putea identifica cu un document ca făcând parte din forțele armate și de a respecta legile și obiceiurile războiului, respectiv dreptul conflictelor armate.

În momentul de față, pe un website ucrainean se prezintă un număr de 389 soldați ruși identificați ca luați prizonieri (Invaders 2022), iar în ce privește numărul de prizonieri ucraineni capturați de forțele ruse, nu se găsesc date concrete din surse deschise. Astfel, considerând art. 13 al Convenției a 3-a de la Geneva din 1949 în care se precizează că „prizonierii de război trebuie să fie protejați în orice moment, în special împotriva actelor de violență sau intimidare și împotriva insultelor și curiozității publice” (Geneva Convention III 1949), devine problematică pentru autoritățile ucrainene expunerea prizonierilor de război ruși la conferințe de presă și în videoclipuri de pe rețelele de socializare, unde sunt chestionați despre rolurile lor în operația militară rusă. Reacționând la acest tip de acțiuni, mai multe organizații de profil au reiterat că protecția prizonierilor de război împotriva curiozității publice include evitarea difuzării imaginii acestora în mod public pe rețelele sociale (ICRC 2022) (Amnesty International 2022).

În ce privește modul de ducere a ostilităților cu respectarea normelor de drept internațional și a posibilităților de penalizare a încălcărilor legislative, încă din 20 februarie 2014, Ucraina a acceptat jurisdicția Curții Penale Internaționale (CPI) asupra teritoriului ucrainean pentru o perioadă nedeterminată (International Criminal Court 2015). Deși Ucraina nu este încă parte a Statutului de la Roma al CPI, prin incidența art. 12(3) al Statutului (International Criminal Court 1998), Curtea capătă jurisdicție pentru a urmări orice crime de război, crime împotriva umanității sau crime de genocid comise de la acea dată pe întreg teritoriul Ucrainei. De altfel, Consiliul ONU pentru Drepturile Omului a adoptat, încă din 4 martie, o rezoluție în care a decis să înființeze o comisie internațională de anchetă independentă care să investigheze toate presupusele încălcări ale drepturilor omului în contextul agresiunii Federației Ruse împotriva Ucrainei (UNHRC 2022). Mai mult, la 16 martie 2022, Curtea Internațională de Justiție a ONU (ca urmare a solicitării înaintate de Ucraina în 26 februarie, contestând motivația de genocid folosită de Federația Rusă ca pretext pentru inițierea „operației

¹¹ Condițiile pentru a fi considerați combatanți legitimi sunt: să fie comandați de o persoană care să răspundă pentru subordonați; să poarte un semn distinctiv fix, ce poate fi recunoscut de la distanță; să poarte armele la vedere; să desfășoare operațiile în conformitate cu legile și obiceiurile războiului.

¹² Conform declarațiilor de pe Twitter ale președintelui Zelenski, membrii Legiunii străine nu au statut de militari contractați privat, ci de voluntari care se înrolează pentru a desfășura serviciul militar pe bază de contract în Forțele Armate ale Ucrainei, situație în care aceștia vor avea drepturi depline ca soldați, dar și ca eventuali prizonieri de război, în conformitate cu dreptul conflictelor armate.

militare speciale”) a hotărât, cu 13 voturi pentru și 2 împotriva, ca „Federația Rusă să suspende imediat operația militară din Ucraina” și „oprirea oricărui avans al Forțelor Armate ale Federației Ruse și al forțelor neregulate pe teritoriul Ucrainei” (ICJ 2022). Această hotărâre este foarte importantă, deoarece prin intermediul acesteia s-a afirmat la cel mai înalt nivel legislativ faptul că agresiunea militară a Rusiei a fost nejustificată (acuzățiile de genocid asupra rușilor adresate Ucrainei nu au bază reală) și trebuie să se oprească. Decizia Curții este obligatorie din punct de vedere juridic în conformitate cu dreptul internațional în materie, iar responsabilitatea juridică a Rusiei pentru pierderile cauzate este inevitabilă.

Dincolo de cursul actual al acțiunilor militare din Ucraina, din perspectiva drepturilor omului și dreptului internațional umanitar, situația umanitară, în special pentru populația civilă, este din ce în ce mai problematică. Aceasta nu numai că nu mai are acces la locuințe sigure, asistență religioasă, locuri de muncă, educație etc., ci nu are, în cele mai multe cazuri, acces la resurse de bază precum hrană, apă, căldură, electricitate și îngrijiri medicale. Dar, situația se acutizează și pentru combatanții ambelor părți odată cu limitarea resurselor de bază și prelungirea activității combative, ceea ce determină slăbirea fizică și deteriorarea moralului trupelor și, implicit, din neglijență sau cu intenție pot apărea mult mai multe cazuri de violare a normelor de drept internațional cu aplicabilitate în acest conflict armat internațional.

NATO și UE: evitarea escaladării și dezvoltarea solidarității

Cristina Bogzeanu

Pe măsură ce agresiunea militară nejustificată a Federației Ruse asupra Ucrainei a continuat, generând din ce în ce mai multe pierderi de vieți omenești și infrastructură și adâncind drama umanitară, precum și perspectiva unui atac cu arme chimice asupra Ucrainei, a crescut și presiunea resimțită de cele două organizații de a furniza sprijin Ucrainei și de a-și reasigura statele membre în privința securității și apărării. Totuși, la nivelul ambelor organizații, reacția la războiul din Ucraina se desfășoară pe aceleași coordonate: sprijin preponderent politic și economic pentru Kiev, concomitent cu reasigurarea statelor membre atât din punct de vedere militar (NATO), cât și economic (UE).

Raportarea NATO la conflictul din Ucraina a continuat să fie caracterizată de efortul de a menține un echilibru între: a) reasigurarea aliaților și întărirea flancului estic; b) sublinierea și demonstrarea caracterului defensiv al NATO și al

măsurilor adoptate, evitând escaladarea conflictului pe aceste premise; c) sprijinirea Ucrainei, valorificând instrumentele politice ale Alianței¹³.

Contextul a devenit cu atât mai tensionat din acest punct de vedere cu cât Kievul a solicitat constant NATO să impună o zonă de interdicție aeriană (*no-fly zone* – NFZ) în Ucraina (Ministry of Defence Ukraine 2022). Impunerea NFZ ar implica survolarea spațiului aerian al Ucrainei de către aeronave NATO și chiar atacarea sistemelor de apărare antiaeriană ale Rusiei (NATO 2022), ceea ce ar genera riscul unor confruntări directe între forțele aeriene NATO și cele rusești, contravenind celui de-al doilea obiectiv al NATO în privința conflictului din Ucraina – prevenirea escaladării și extinderii conflictului în spațiul Alianței, posibilitatea unui război de amploare în Europa fiind evocată de către liderii NATO (CNN 2022). Existența acestui risc a fost subliniată nu doar de reprezentanții ai NATO (NATO 2022) sau statelor membre NATO (Euractiv 2022), care avertizează asupra riscului ca impunerea NFZ în Ucraina de către NATO să ducă la izbucnirea unui război (*full-fledged war*) în Europa, ci și prin declarațiile oficiale ale liderilor ruși (Radio Free Europe 2022) (CNN 2022), precum și de analize de risc ale acțiunilor NATO în acest conflict (Wetzel și Pavel 2022) (Betts 2022). Riscul devine cu atât mai evident cu cât, conform discursului oficial al părții ruse, „orice măsură în această direcție va fi considerată o participare directă la conflictul armat” (President of Russia 2022). Totodată, menționarea extinderii influenței SUA și NATO în vecinătatea Rusiei au fost constante în discursul public al părții ruse încă de la începutul agresiunii, ceea ce susține raționamentul că o implicare militară a NATO în Ucraina, chiar și pentru impunerea NFZ, poate genera escaladarea și extinderea conflictului. Mai mult, atacul Rusiei asupra unei unități militare din Liiov, la mai puțin de 20 de kilometri distanță de granița cu Polonia a fost considerat chiar un avertisment dat de Moscova actorilor occidentali cu privire la implicarea de partea Ucrainei (Financial Times 2022). Aceasta cu atât mai mult cu cât atacul a vizat Centrul Internațional pentru Menținerea Păcii și Securitate, o bază militară ucraineană, care fusese folosită până de curând pentru instruirea trupelor ucrainene de către NATO (Ministry of Defence Ukraine 2022) și funcționa ca centru logistic pentru armamentul și proviziile furnizate de către actorii statali occidentali pentru Ucraina în război.

O altă tematică specifică evoluției conflictului din Ucraina din perioada analizată este legată de probabilitatea utilizării de către Rusia a armelor

¹³ Este de așteptat ca aliații să stabilească noi măsuri pe cele trei dimensiuni menționate în cadrul summit-ului extraordinar

al șefilor de stat și de guvern din țările membre NATO, planificat la 24 martie 2022 (NATO 2022).

chimice. Un prim semnal de alarmă în această direcție a fost constituit de afirmația părții ruse că au informații despre Ucraina, care împreună cu SUA, dezvoltă arme de distrugere în masă în laboratoare aflate pe teritoriul atacat. Informația a fost dezmințită de Kiev (Ministry of Foreign Affairs of Ukraine 2022), însă există temeri că acest discurs al Rusiei este orientat către construirea unor justificări pentru utilizarea de arme chimice împotriva Ucrainei, ceea ce ar putea determina noi măsuri adoptate de NATO în această direcție (NATO 2022).

NATO și UE își mențin mai degrabă rolul de platforme de coordonare a sprijinului venit din partea statelor membre către Ucraina. Totuși, la nivel individual, statele membre manifestă solidaritate față de cauza ucraineană. Ilustrative în această direcție sunt măsurile de sprijin adoptate, inclusiv furnizarea de echipamente militare Ucrainei, cât și vizita efectuată de premierii a trei state membre UE și NATO în Ucraina (Cehia, Polonia, Slovacia) pentru o întrevedere cu președintele Zelenski, o decizie cu valoare simbolică semnificativă pentru sprijinul politic al acestor state și al celorlalți actori statali europeni pentru Ucraina.

În ceea ce privește UE, notabilă este adoptarea de noi pachete de sancțiuni economice și politice împotriva Rusiei (European Council 2022). Mai mult, înaintea summit-ului informal al Consiliului European din 10-11 martie a fost chiar vehiculată perspectiva suplimentării sprijinului financiar pentru Ucraina prin EPF, cu încă 500 de milioane de euro (European External Action Service 2022), însă acesta nu s-a concretizat într-o decizie finală la nivelul Consiliului.

În același timp, pe plan intern, s-au conturat două tendințe majore. Prima dintre ele constă în efortul de a limita efectele economice ale războiului din Ucraina asupra securității europene, iar cea de-a doua, în generarea unei etape de solidarizare la nivel european. Astfel, summit-ul informal al Consiliului European a avut drept scop stabilirea modului în care UE se poate adapta noilor responsabilități rezultate din actualul context de securitate. Principalele teme abordate au fost dezvoltarea dimensiunii de apărare a UE, reducerea dependenței energetice și construirea unei baze economice mai robuste, unde accentul este plasat tot pe reducerea dependenței UE în domeniul materiilor prime, semi-conductorilor, sănătății, în plan digital și alimentar (European Council 2022). Scopul reuniunii informale din 10-11 martie 2022 a fost, așadar, nu doar reafirmarea sprijinului pentru Ucraina, ci și identificarea de soluții pentru creșterea rezilienței economice a Uniunii în contextul impactului războiului din Ucraina asupra economiei UE, cât și identificarea de soluții pentru dezvoltarea capacităților militare

la nivelul statelor europene. Notabilă în acest sens este afirmarea primatului NATO în securitatea și apărarea Europei – „O UE mai puternică și mai capabilă în domeniul apărării va contribui pozitiv la securitatea internațională și transatlantică și e complementară NATO, care rămâne fundamentul apărării colective pentru statele sale membre” (European Council 2022, 3). De altfel, cooperarea strânsă între cele două organizații în privința măsurilor ce se impun a fi luate în contextul crizei din Ucraina constituie nu doar manifestarea unității actorilor euroatlantici în privința agresiunii Rusiei asupra Ucrainei, ci și a coordonării acțiunilor întreprinse la nivelul celor două organizații în gestionarea acestei provocări de securitate.

În plan intern, generarea unei tendințe de consolidare a solidarității și reconsiderarea *raison d'être* al celor două organizații sunt vizibile nu doar în unitatea manifestată în privința sancționării agresiunii nejustificate a Rusiei împotriva Ucrainei, ci și în generarea unei atracții a statelor nemembre de a adera. Exemple, în cazul NATO, sunt Suedia și Finlanda, care își reconsideră statutul de neutralitate militară și își manifestă interesul de a adera la structurile Alianței (Financial Times 2022). Aceasta în ciuda amenințării ruse că eventuala aderare a acelor state la NATO va atrage „consecințe politice și militare serioase” din partea Moscovei (Euractiv 2022).

În aceeași tendință a solidarizării europene poate fi inclusă și decizia Danemarcei de a organiza un referendum prin care să renunțe la clauza *opt-out* în relație cu PSAC (Euractiv 2022). Renunțarea la această clauză va permite Danemarcei să contribuie la operațiile militare ale UE și să coopereze în dezvoltarea și achiziția de capacități militare în cadrul Uniunii. În cazul UE, este semnificativă și primirea și acceptarea cererilor de aderare din partea statelor din estul continentului (Ucraina, Georgia și Republica Moldova), însă în cazul niciuneia dintre ele nu a fost inițiată o procedură de urgență în acest sens.

Amenințările de securitate ridicate de desfășurarea unui război convențional pe continentul european au generat un val de solidaritate nu doar între actorii europeni, reflex firesc în contextul apariției unei amenințări comune, ci și față de Ucraina. Totuși, în ceea ce privește relația cu Kievul, limita solidarității este implicarea directă a forțelor NATO în conflict, fapt care ar putea genera escaladarea și extinderea conflictului dincolo de granițele ucrainene.

Sanctiuni și efecte economice ale războiului din Ucraina

Cristian Băhnăreanu

La începutul anului 2022, economia mondială se afla pe un curs de revenire pe fondul „stingerii” pandemiei de Covid-19 – băncile centrale ale lumii fiind pregătite să retragă treptat sprijinul fiscal și monetar. Invasia armatei ruse în Ucraina și sancțiunile ulterioare au schimbat dramatic această tendință, iar riscurile și incertitudinea au revenit puternic pe fondul creșterii presiunilor inflaționiste și a prețurilor la energie, alimente și alte mărfuri, înăsprirea condițiilor pe piețele financiare și de muncă și scăderea încrederii mediului de afaceri.

Pe acest fond, directorul general al FMI, Kristalina Georgieva, a anunțat că organizația va actualiza negativ prognozele privind creșterea economiei mondiale pentru anul curent (IMF 2022), în prezent estimată la 4,4% (IMF January 2022, 1). Mai mult, impactul sancțiunilor fără precedent impuse Rusiei se va resimți treptat pe piețele financiare și cele comerciale globale și va afecta în special țările din vecinătate (Republica Moldova, cele din Caucaz și Asia Centrală), principalele consecințe fiind perturbarea lanțurilor de aprovizionare, scăderea investițiilor și a remitențelor și aflulxul de refugiați.

Goldman Sachs avertizează că efectele economice ale acestui război ar putea împinge SUA și Europa în recesiune (Warner 2022), având în vedere că prețurile la energie și inflația se află deja pe un trend puternic crescător, ceea ce adaugă noi riscuri și volatilitate pe piețele globale. Deja Banca Centrală Europeană a revizuit creșterea economică în zona euro pentru anul în curs, de la 4,2% în decembrie 2021 la 3,7% în martie 2022 (European Central Bank 2022), iar perspectivele nu sunt tocmai încurajatoare. Majorarea prețurilor la energie și scăderea încrederii influențează cererea internă cel puțin pe termen scurt, iar sancțiunile și deteriorarea bruscă a perspectivelor economiei ruse vor afecta puternic dinamica comerțului în zona euro.

În ultimele două săptămâni, politica sancțiunilor între Occident și Rusia a continuat, fiecare parte încercând să afecteze cât mai mult și mai repede economia celuilalt. Finanțele și economia rusă par a fi tot mai afectate în ciuda contramăsurilor adoptate și a susținerii economice din partea unor țări, precum Belarus, India și, parțial, China. Deja, Rusia a depășit Iranul, Siria sau Coreea de Nord ca cea mai sancționată țară (Pandey 2022) și se

îndreaptă cu pași rapizi spre o recesiune severă, unele analize arătând o scădere de cel puțin 7% pentru anul în curs (Stanapedis 2022).

Noi sancțiuni împotriva Rusiei

Pe lângă semnalul puternic dat în prima săptămână a invaziei¹⁴, țările occidentale au adoptat noi sancțiuni la adresa Rusiei în încercarea de a-i slăbi economia și capacitatea de finanțare a campaniei militare din Ucraina. Conform BBC (BBC News 2022) (Race și Hooker 2022) și Reuters (Funakoshi, Lawson și Deka 2022), cele mai importante măsuri din ultimele 14 zile la adresa persoanelor fizice, companiilor și economiei ruse au vizat:

- SUA a interzis total importurile de hidrocarburi rusești, precum și alte produse-cheie – votcă, fructe de mare, diamante;

- mai multe țări europene se gândesc să revină la exploatarea cărbunelui, iar UE în ansamblu va accelera procesul de trecere la resurse alternative de energie și intenționează să oblige statele membre să-și umple anual depozitele de gaze în încercarea de a deveni independentă energetic față de Rusia; de asemenea, Marea Britanie s-a angajat să elimine, până la sfârșitul anului 2022, petrolul rusesc din cadrul surselor sale de aprovizionare;

- Banca centrală a Rusiei a fost suspendată din cadrul Băncii Reglementelor Internaționale¹⁵, ceea ce înseamnă că nu va mai putea utiliza serviciile acesteia; SUA, UE și Marea Britanie au interzis persoanelor fizice și companiilor să lucreze cu banca rusă;

- bunuri aparținând președintelui Putin și ministrului de externe, Serghei Lavrov, sunt blocate în SUA, UE, Marea Britanie și Canada; mai multor oligarhi, apropiați regimului de la Kremlin, le-au fost înghețate activele și le-a fost restricționat dreptul de a călători; Marea Britanie a limitat „vizele de aur” ce au permis investitorilor ruși bogăți să obțină drept de ședere pe teritoriul britanic;

- Marea Britanie, UE, SUA și alte țări au restricționat exportul anumitor produse spre Rusia, în special a celor cu dublă utilizare (de exemplu, compuși chimici și lasere); UE a interzis vânzarea de aeronave și echipamente către companiile aeriene ruse; de asemenea, Marea Britanie și UE au interzis exportul de bunuri de lux (de exemplu, vehicule, articole de modă, obiecte de artă) pe piața rusă;

- deși Rusia a reprezentat în 2021 cea de-a cincea cea mai mare piață de vânzarea cu amănuntul la nivel global, marile companii internaționale continuă să-și suspende activitățile

¹⁴ Sancțiunile țărilor dezvoltate la adresa Rusiei din perioada 24 februarie – 2 martie 2022 sunt detaliate în *Colocviu strategic nr. 1/2022* (CSSAS 2022, 11).

¹⁵ Banca Reglementelor Internaționale reprezintă o instituție bancară centrală care oferă servicii specializate băncilor centrale din întreaga lume cu scopul de a asigura stabilitate monetară și financiară.

de aici (cele mai recente exemple sunt McDonald's, Coca-Cola, Starbucks, Heineken, L'Oreal, Estee Lauder, H&M, Inditex, Levi's, Sony etc.); cele patru mari firme de contabilitate (Deloitte, KPMG, EY și PwC) au declarat că nu vor mai opera în Rusia; Visa, Mastercard, American Express și PayPal se retrag de pe piața rusă în semn de protest;

- retragerea Rusiei a statutului de națiune cea mai favorizată de către SUA, țările G7 și UE, ceea ce înseamnă tarife comerciale mai mari pentru o serie de produse rusești;

- Elveția, în ciuda neutralității sale, s-a aliniat măsurilor impuse de UE și a decis să impună sancțiuni financiare și de călătorie împotriva a aproape 200 de oficiali și oligarhi ruși și a altor nouă entități.

Mai mult, Rusia se află în pericol de a intra în incapacitate de plată în data de 16 aprilie, când va trece și perioada de grație de 30 de zile (Fitch Ratings 2022) pentru returnarea unei tranșe de 117 milioane de dolari pentru două obligațiuni suverane. Ministrul finanțelor din Rusia susține că țara va plăti datoriile către țările neprietenose în ruble (TASS 2022), deși Banca centrală de la Moscova poate accesa partea din rezervele valutare ale țării deținută în yuani.

Contramăsuri ale Rusiei

Regimul de la Kremlin recunoaște problemele grave cu care se confruntă economia rusă în urma sancțiunilor impuse de Occident (Reuters 2022) și încearcă să atenueze pe cât de mult posibil efectele acestor sancțiuni și, totodată, contracarează printr-o serie de măsuri (Zheltonogov, Averina și Tokareva 2022), a căror eficiență este sub semnul întrebării:

- interzicerea exporturilor a peste 200 de produse (echipamente de telecomunicații medicale, agricole sau electrice, vehicule, cherestea etc.) până la sfârșitul anului 2022;

- Banca centrală rusă a dublat rata dobânzii de referință pentru a stopa devalorizarea puternică a rublei;

- restricții privind tranzacțiile care implică obligațiuni de stat, acțiuni în companiile rusești sau bunuri imobile, în sensul blocării tuturor plăților de dobânzi și dividende către investitorii străini sau interzicerii vânzării acestor obligațiuni, acțiuni sau bunuri imobile;

- companiile ruse pot plăti datoriile către creditorii străini din țările „neprietenose” doar în ruble;

- persoanele juridice ruse nu au voie să transfere fonduri în valută în străinătate sau să acorde împrumuturi în valută entităților străine;

- utilizatorii ruși au permisiunea de a folosi brevete fără acordul deținătorilor aparținând unor țări „neprietenose”;

- scutiri de taxe și alte facilități pentru

companiile IT acreditate pentru dezvoltarea și suportul soluțiilor IT autohtone;

- perturbarea parțială a livrărilor de gaze spre Europa prin conducta Yamal pentru a afecta economiile europene și a forța creșterea prețurilor.

Autoritățile de la Moscova lucrează, de asemenea, la crearea cadrului legal prin care să poată naționaliza și confisca activele companiilor care își suspendă activitățile sau se retrag din Rusia sau să sechestreze aeronavele străine aflate pe teritoriul rus.

Deși acțiunile Rusiei în Ucraina încalcă flagrant normele de drept internațional, există o serie de țări care încă se feresc să le condamne răspicat și chiar se oferă să ajute din punct de vedere politic, economic sau militar. De exemplu, Belarus a desfășurat forțe militare la granița cu Ucraina (Belsat 2022), Coreea de Nord, Belarus, Siria și Eritreea au votat împotriva muștrării Rusiei în Consiliul de Securitate al ONU, iar Pakistan și China s-au abținut să condamne acțiunea rusă din Ucraina ca fiind invazie. Mai mult, India a declarat că ar vrea să accepte oferta Rusiei de a cumpăra petrol și alte mărfuri la preț redus prin instituirea unui mecanism comercial rupie-rublă (The Times of India 2022), iar China se menține în expectativă și pare că încearcă să obțină avantaje atât de la țările occidentale, cât și de la regimul de la Moscova (Bremmer 2022).

Războiul din Ucraina: poziții diplomatice, coaliții internaționale și comportamente politice

Mihai Zodian

Războiul din Ucraina poate fi privit prin mai multe „lentile”. O abordare în termeni de rivalități între marile puteri: ca o înfruntare naționalistă, în contextul unei rivalități pe termen lung între două state; ca efect al unui proces de escaladare etc., întotdeauna există mai multe abordări, care pot avea și conotații politice. Adeseori, aceste idei explică mai curând conflictul de interese și tensiunile, decât izbucnirea unui război (Fearon 1995, 380; Vasquez 2009). În cazul de față, ca și în 2014, întrebarea fundamentală este de ce Federația Rusă a ales instrumentele militare?

Aici mi se par plauzibile două mari explicații: caracterul ideologiei și al regimului versus percepția unei ferestre de oportunitate. Cea dintâi, care se bazează și pe discursurile președintelui Putin, descrie caracterul autoritar și naționalist extrem al sistemului politic de la Moscova și accentuează credințele referitoare la „artificialitatea Ucrainei” și la slăbiciunile Vestului, în condițiile liberalismului social și al ascensiunii Chinei (Bloomberg 2022; The New York Times 2022a). Cea de-a doua evidențiază distribuția de putere dintre Moscova și Kiev, modernizarea

militară din ultimii ani și încrederea dobândită în urma unor intervenții limitate precum cele din Georgia sau Siria (Barnes 2022; Miroiu 2022). Ca ipoteză de lucru, inspirată de realismul defensiv și de modelul lui Fearon despre război ca eșec al negocierilor (interacțiunilor politice), voi opta pentru o asociere a acestor două interpretări (Fearon 1995). Voi considera că intervenția militară a fost decisă în condițiile unui cult naționalist al ofensivei și al unui avantaj general al capabilităților față de statul vecin, având la bază o percepție eronată a costurilor și beneficiilor, o idee valabilă chiar dacă agresiunea Federației Ruse, sprijinită de Belarus, ar conduce, în anumite împrejurări, la un succes în sens militar (Blainey 1973; van Evera, 1984; Fearon 1995; Przetacznik, Tothova 2022; Walt 2022).

Pozițiile diplomatice și scopurile principalelor actori

Obiectivele anunțate de președintele Putin se referă la „demilitarizare”, „denazificare” și aluzii despre modificarea frontierelor Ucrainei, iar liderul de la Moscova și-a asumat responsabilitatea deciziei de intervenție (Bloomberg 2022). Nu au lipsit criticile la adresa extinderii NATO și politicii occidentale, în general, considerată agresivă (Bloomberg 2020). Rezultă că scopurile explicite includ, cel puțin subordonarea politico-militară, schimbarea regimului, reducerea forței armate și eventuale transferuri teritoriale în ceea ce privește Ucraina și stabilirea unei zone de influență exclusivă a Rusiei, în defavoarea Vestului - ambiții de mare putere terestră tradițională și revizionistă (Amar 2022; Freedman 2022).

Obiectivele decidenților ucraineni constau în apărarea suveranității și a integrității teritoriale prin intermediul rezistenței armate și a sprijinului vestic, sensibilizarea opiniei publice și protejarea populației civile (Hopkins 2022). Practic, supraviețuirea ca stat independent este pusă sub semnul întrebării. Alte scopuri se referă la menținerea, într-o formă încă neclară, a orientării spre Occident, ceea ce implică dimensiuni politice, economice și culturale (Simon 2022).

Pozițiile statelor occidentale sunt mai diverse, însă decidenții de la Washington au reușit să activeze o coaliție *statu-quo* a societăților dezvoltate și democratice, ceea ce implică inevitabil negocieri și compromisuri. Scopurile acestora constau în creșterea costurilor intervenției ruse din Ucraina (critici publice intense, sancțiuni economice, asistență), consolidarea politicilor de descurajare în Europa de Est și menținerea credibilității strategice, inclusiv față de China (Plett 2022). Liderii vestici au susținut și dreptul statelor de a-și alege organizațiile din care vor să facă parte, ceea ce înseamnă că Federația Rusă nu are drept de veto față de extinderea NATO (Stoltenberg 2022; NATO 2022)

Cele mai importante state neutre formal în acest dosar sunt China și India. Prima este a doua putere mondială și s-a trezit obligată să aleagă, public, între atașamentul tradițional față de ideea suveranității și relațiile cu Rusia, consecința fiind menținerea parteneriatului, în contextul în care vesticii reduceau amploarea relațiilor cu Moscova, și o atitudine ambiguă în declarații în sensul în care a sprijinit criticile Federației Ruse față de extinderea NATO, concomitent însă cu principiul integrității teritoriale și a început să se distanțeze de Moscova, pe măsură ce agresiunea a întâmpinat o rezistență intensă, consecințele umanitare au atras atenția lumii, iar invazia a fost condamnată la nivel internațional (Snider 2022, Huyao 2022). India deține o legătură veche și apropiată cu Federația Rusă și a evitat să condamne intervenția (Kamal 2022). Diferențele respective arată din nou complexitatea politicii din regiunea Asia-Pacific și a interacțiunilor dintre diversele spații.

Coaliții internaționale, relații de putere și instituții

Occidentalii și partenerii acestora au condamnat invazia, au impus sancțiuni și au oferit diverse forme de sprijin, inclusiv tehnică militară, fără a interveni direct. Comparând cele 141 de state care au condamnat agresiunea Federației Ruse la ONU cu cele peste 30 de state care oferă asistență militară, este evidentă formarea sau activarea coaliției *statu-quo* (BBC 2022; Duthois, AFP 2022; Trisko Darden 2022; UN 2022). Leadershipul american este fundamental, dar au contat prestația președintelui Zelenski și rezistența forțelor ucrainene de sub comanda generalului Valeri Zaluhin, sprijinite de societate. Rusia a beneficiat de o oarecare poziție comună cu China, liderii celor două state elaborând, înainte de declanșarea războiului, o declarație în care politicile Vestului sunt criticate, dar autoritățile de la Beijing nu au sprijinit agresiunea și par să se fi distanțat relativ (Huyao 2022; Snider 2022).

Relațiile de putere sunt puternic favorabile Occidentului. Astfel, venitul național brut (VNB) la valoarea de schimb, calculat după metoda Atlas a Băncii Mondiale, reprezenta, în 2020, pentru: SUA, aproximativ 25% din cel mondial; UE – 18%; Marea Britanie – 3%; Japonia – 5% și Coreea de Sud – 2% (World Bank 2022). La rândul lor, Federația Rusă deține circa 1,8% din VNB-ul mondial (stagnant, comparat cu 2010), iar China în jur de 17% (dublu față de 2010) (World Bank 2022). Comparând grupe, reies circa 53% pentru coaliția liberală și 18% pentru cealaltă, ceea ce înseamnă un raport de 26 la 1, dacă luăm în calcul doar Moscova, și de 2,7 la 1, dacă luăm în considerare și Beijingul (World Bank 2022).

NATO și-a consolidat unitatea. Forțe aliate au fost desfășurate pe teritoriul statelor membre din Europa de Est pentru a demonstra credibilitatea

politicilor de descurajare, iar majoritate statelor din Alianță au sprijinit guvernul de la Kiev sau au aplicat sancțiuni. Din cauza riscului de escaladare, o intervenție a fost exclusă, inclusiv în forma de zonă de interdicție aeriană, cerută de Ucraina. Totuși, deși a închis Strâmtoarea, Turcia nu s-a alăturat sancțiunilor, iar Ungaria nu a trimis asistență militară.

UE a fost sfidată în însuși principiile sale fondatoare de acest nou război pe Bătrânul Continent. O asociere bazată pe reconcilierea dintre foștii adversari, pentru care forța devenise ceva barbar, trebuie să se descurce cu un vecin agresiv, pentru care războiul reprezintă o opțiune credibilă. Reacția a fost inovatoare din anumite puncte de vedere, ca deciziile instituționale sau re poziționarea Germaniei, dar au existat ambiguități despre admiterea Ucrainei și aspectele procedurale (Walker 2022). Pe termen mediu, în condițiile rivalității cu Rusia și a ascensiunii Chinei, vor crește presiunile pentru formarea unei politici de apărare credibile, indiferent de formula în care poate fi ea realizată: în colaborare cu NATO, o forță în cadrul NATO, o entitate autonomă etc.

Comportamente și interacțiuni politice

După cum am văzut, asistența bilaterală și multilaterală reprezintă una dintre principalele dimensiuni ale activităților occidentale. SUA a oferit un ajutor masiv, iar UE a urmat exemplul, inclusiv printr-o inițiativă specială (BBC 2022; Duthois, AFP 2022; Trisko Darden 2022). Cel puțin 30 de state au oferit Ucrainei asistență militară bilaterală, în principal armament, diverse echipamente, combustibil sau prin alte forme, iar acțiunile au fost coordonate (BBC 2022; Duthois, AFP 2022; Trisko Darden 2022). De cealaltă parte, Federația Rusă beneficiază de sprijinul ambiguu al Chinei, abordat anterior (Huyao 2022; Snider 2022).

Sanțiunile au fost diverse, diplomatice, economice și de imagine. Ele variază de la rezoluția Adunării Generale a ONU referitoare la agresiunea Federației Ruse, la restricționarea accesului în sistemul SWIFT sau la rezervele valutare (BBC 2022)¹⁶. Reacțiile paralele ale societății civile și companiilor fac ca statul rus să fi devenit aproape un paria la nivel internațional. Rusia a răspuns cu unele măsuri similare¹⁷, dar economia sa pare să fi fost afectată în mod serios (Shamina et al 2022).

Politicile de descurajare nucleară au rămas importante. Federația Rusă a încercat chiar să preseze suplimentar Occidentul pentru evitarea sancțiunilor și a asistenței pentru Ucraina, printr-o serie de declarații, îndeosebi cele ale ministrului de

externe, dar cu rezultate neclare (Al Jazeera 2022). Fereastra de ambiguitate a disuasiunii rămâne cea dintre cerințele de sprijin și escaladarea inacceptabilă. O serie de înfruntări în zonele unor instalații nucleare ridică semne de întrebare în ceea ce privește responsabilitatea decidenților ruși (Hutchinson, Wholf 2022).

O altă speranță constă într-un eventual acord diplomatic. Au fost propuse diverse modalități de mediere internațională, dintre care cea mai cunoscută s-a dovedit a fi cea a Turciei, în urma căreia părțile au convenit să continue comunicarea (Toksabay and Gumrukcu 2022). Mai multe runde de discuții bilaterale au fost organizate între reprezentanții Ucrainei și cei ai Federației Ruse (Euronews 2022). Printre posibilele subiecte, se pot afla înțelegeri umanitare, armistițiul sau o eventuală soluție pe termen lung (Euronews 2022; Simon 2022).

Este foarte dificil să interpretezi negocierile desfășurate în timpul unui conflict. Deseori, nu sunt gândite ca opuse, ci complementare și coordonate cu confruntările, iar soarta unor armistiții cum au fost cele din cursul războiului civil din Bosnia sau a unor tratative politice ca „procesul de pace din Orientul Mijlociu” ar trebui să îndemne la prudență (Freedman 2022). Dezacordurile pot prevala sau situația pe teren se poate schimba. Cu toate acestea, unele idei par a se contura în jurul unei formule de neutralitate (Simon 2022).

În concluzie, în termenii relațiilor internaționale, caracteristica fundamentală a contextului politic este că Federația Rusă își menține avantajul de capabilități în fața Ucrainei, în timp ce este depășită copleșitor de Occident și depinde de credibilitatea descurajării și de parteneriatul cu China. Ofensiva a încetinit, în condițiile rezistenței dârze a Ucrainei, dar forțele agresoare dețin încă resurse. Trebuie urmărite cu atenție condițiile negocierilor și felul în care acestea interacționează cu evenimentele din teren.

Războiul mediatic al Rusiei în contextul atacului asupra Ucrainei

Daniela Lică

În contextul dezvoltărilor conflictului din Ucraina, observăm cum componenta dezinformării joacă un rol pregnant. Vedem, de la o zi la alta, propagându-se în media o multitudine de informații false, pe care jurnaliștii din presa neafiliată se străduiesc să le expună ca nefiind adevărate. Scopul nostru prezent nu este o inventariere a acestor știri și narațiuni false¹⁸, ci o foarte succintă

¹⁶ A se vedea secțiunea „Sanțiuni și efecte economice ale războiului din Ucraina”.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ În lucrarea *Matrioșka mincinoșilor. Fake news, manipulare, populism*, publicată în 2018 la Editura Humanitas, Marian Voicu definește *narațiunea fake* ca fiind o structură narativă

analiză cu privire la războiul mediatic pe care partea rusă îl duce nu doar împotriva celorlalte țări, ci chiar împotriva propriilor cetățeni. Federația Rusă nu se limitează la a prezenta faptele de manieră total distorsionată, ci acuză Occidentul de dezinformare. Așadar, termenul „dezinformare” devine foarte volatil și își schimbă, înțelesul/sfera de aplicare în acest conflict, în funcție de cine îl folosește.

Dezinformarea orchestrată de Kremlin se produce prin intermediul mai multor instrumente, pe două paliere – cel formal și cel informal. Palierele formale cuprind declarații oficiale și informații prezentate via media *mainstream*, formulate în linie cu versiunea rusă a faptelor. De cealaltă parte, palierele informale sunt reprezentate, preponderent, de platformele sociale.

Folosind toate aceste instrumente, Kremlinul propagă informații înșelătoare, prin articole sau postări însoțite, cel mai adesea, de imagini și/sau clipuri video trucate sau scoase din context – unele aparținând altor circumstanțe temporale/de loc.

Deși constituie o practică curentă în presă, alăturarea unor imagini cu caracter general sau din alte contexte temporale și/sau de loc la articole/reportaje ce fac referire la situația curentă poate fi, totodată, o modalitate de a dezinforma. În alte cazuri, de pildă în ce privește unele proteste, din imaginile care însoțesc informația reiese faptul că numărul de manifestanți este extrem de mic, ceea ce determină un cititor atent să pună la îndoială relevanța și chiar autenticitatea informației respective.

Un alt mod de a dezinforma folosit de partea rusă îl reprezintă discreditarea știrilor autentice. De pildă, unele imagini reprezentând bombardamente din Ucraina au fost prezentate ca fiind false (Anti-fake 2022).

Pentru a preveni expunerea cetățenilor ruși la informație contrară viziunii lui Putin, platformele *Facebook* și *Instagram* au fost blocate în Rusia, iar platforma *Twitter*, preponderent restricționată. Aceasta deoarece nu s-au conformat cerințelor Federației Ruse de a elimina cenzura asupra informațiilor preluate din media controlate de Guvernul rus (Wiltshire 2022) (Hutchinson 2022). A rămas activă rețeaua *Tik Tok*, – deținută de o companie chineză.

În contrapondere, pentru a combate dezinformarea dinspre Kremlin via *social media*, utilizatorii europeni ai platformelor *YouTube*, *TikTok* și *Reddit* nu pot vizualiza conținut cu informații ce își au originea în media rusă; de asemenea, platformele *Facebook*, *Twitter*, *YouTube*, *Google* și *Snapchat* au blocat accesul la

conținut de la organizații provenind din Rusia (Hutchinson 2022).

Observăm și în cazul de față că *social media* reprezintă un catalizator pentru luptele de putere ce au loc în lume (Wiltshire 2022), aceste platforme fiind folosite drept instrumente de propagandă (Hutchinson 2022), prin intermediul cărora narațiunile diseminate sunt atent formulate, în linie cu viziunea liderului de la Kremlin.

Așadar, întrucât cetățenilor ruși le este aproape în totalitate blocat accesul la altă informație decât cea controlată de stat, opinia publică pare a fi, în mare parte, de acord cu acțiunile președintelui Putin. Acest aspect este relevat de sondajele realizate de Centrul de analiză „Yuri Levada”, conform cărora încrederea în conducerea statului și în acțiunile întreprinse de către președinte au crescut în februarie anul acesta față de anul trecut. Concret, încrederea în guvernul Federației Ruse a manifestat o ușoară creștere progresivă, de la 49% în septembrie 2021 la 55% în februarie 2022, în vreme ce încrederea în președintele Putin a crescut cu 8 procente în același interval (de la 63% la 71%). Totuși, doar puțin peste jumătate dintre respondenți (52%) consideră că țara se îndreaptă într-o direcție potrivită (Yuri Levada Analytical Center 2022). Cu toate acestea, ne manifestăm unele rezerve cu privire la rezultatele sondajelor, având în vedere regimul politic dictatorial din Federația Rusă.

În contextul dat, autoritățile ruse au adoptat, pe 4 martie, o lege care impune sancțiuni considerabile împotriva oricăror afirmații în spațiul media considerate ca false în legătură cu armata rusă și acțiunile sale, precum și împotriva organizării de proteste pe această temă (Human Rights Watch 2022). Astfel, autorul unei afirmații ce contravine poziției oficiale ruse poate primi amenzi substanțiale și o condamnare cu închisoarea de 15 ani. În aceste circumstanțe, *ceea ce restul lumii numește realitate devine fals în spațiul rus*, adevărul fiind criminalizat, sintagma „fake news” căpătând, astfel, un sens orwelian (Oremus 2022). Spre exemplificare, în spațiul media rus este ilegală orice referire la invazia din Ucraina, precum și la atacurile aeriene cu bombă de pe teritoriul acestei țări.

În ciuda sancțiunilor și arestărilor, protestele împotriva acțiunilor dirijate de președintele Putin continuă în Rusia, fie sub forma unor manifestări stradale, fie sub forma unor luări de poziție de către persoane publice, cum este cazul jurnalistei ruse de origine ucraineană, Marina Ovsianikova, care a afișat live o pancartă împotriva războiului și a propagandei pe un post public de televiziune din

Rusia, Pervii Kanal - Canal 1 (Europa liberă 2022).

Constatăm, aşadar, încă o dată, că războiul nu se duce doar pe teren, cu arme clasice şi bombe, ci şi în spaţiul media, cu arma informaţională.

Evoluţii în reacţiile societăţii civile ruse cu privire la acţiunile Rusiei în Ucraina

Mihai Vlaicu

Opinia actuală a societăţii civile ruse rămâne una preponderent de acord cu operaţia militară specială iniţiată în Ucraina, comparativ cu sondajele de opinie realizate în perioada 24 februarie-2 martie. Astfel, în intervalul 25-27 februarie 2022, un sondaj realizat de către Fundaţia „Opinia Publică” (Фонд «Общественное мнение») arată faptul că 65% dintre respondenţi sunt de acord cu desfăşurarea acţiunilor de luptă, în timp ce alţi 17% se declarau în opoziţie (Public Opinion Foundation 2022). De asemenea, sondajele realizate de către organizaţia *Russian Field* arată că nivelul de sprijin al cetăţenilor ruşi faţă de acţiunile de luptă a crescut de la 59% (în intervalul 26-28 februarie) la 64% (în intervalul 5-7 martie) (Russian Field 2022). În acelaşi timp, Centrul Rus pentru Cercetarea Opiniei Publice, organizaţie de stat specializată în sondaje de opinie, a publicat rezultatele unui sondaj telefonic cu privire la nivelul de încredere al cetăţenilor ruşi în clasa politică. Potrivit sondajului, încrederea în preşedintele Putin era, la data de 6 martie 2022, de 77,4%, în creştere comparativ cu nivelul de 67,2% din data de 20 februarie 2022, anterior declanşării activităţilor militare ruse în Ucraina, în timp ce 71% dintre cetăţeni sprijineau operaţia militară specială (VCIOM 2022) (VCIOM 2022).

Sub rezerva autenticităţii datelor sondajelor de opinie, aceste creşteri în susţinerea publică a operaţiei militare din Ucraina pot să fie puse pe seama mai multor factori.

Primul se referă la faptul că preşedintele Putin a început, din data de 6 martie, să semneze multiple proiecte legislative cu iniţiative economice menite să ofere susţinere populaţiei, precum naţionalizarea fabricilor deţinute de firmele străine care urmau să-şi restrângă activităţile în Rusia (Bashlykova 2022), asigurând astfel continuarea activităţilor în aceste fabrici şi a plăţii salariilor către muncitori, sau confiscarea activelor şi bunurilor deţinute de funcţionari publici care depăşesc contravaloarea sumei salariilor încasate în ultimii trei ani şi a căror provenienţă nu poate fi justificată (TASS 2022).

Un alt factor important este faptul că organizaţiile de rezervişti militari şi veterani de război au început să posteze mesaje de susţinere a trupelor desfăşurate şi preşedintelui, dar şi a legitimităţii operaţiei militare speciale (Vysotskaya

2022) (Sukhodoeva 2022) (Sverdlovsk Oblastnoye Television 2022). De asemenea, a fost înfiinţată mişcarea civică rusă *Za Pobedu* (pentru victorie), *Za Mir* (pentru pace), ce are ca scop promovarea valorilor patriotice şi susţinerea trupelor desfăşurate în cadrul operaţiei militare speciale (France 24 2022). Această mişcare a fost iniţiată pe baza simbolisticii literei Z, folosită de către unul dintre grupurile operative ruse desfăşurate în teatrul de operaţii din Ucraina, cetăţenii care susţin acţiunea identificându-se prin marcarea acestei litere pe autovehiculele proprii (France 24 2022).

În contrapondere, este de menţionat faptul că manifestaţii organizate de opoziţia rusă faţă de conflict au continuat să aibă loc, în presa occidentală prezentându-se că ministrul rus de interne a estimat peste 4.000 de arestări în principalele centre urbane, Moscova, Sankt Petersburg şi Vladivostok, în data de 6 martie 2022 (Faulconbridge 2022). În 13 martie, alte peste 700 de persoane au fost arestate (Al Jazeera 2022), abordarea proactivă în menţinerea ordinii publice fiind un posibil element care a condus la scăderea numărului de proteste.

O altă evoluţie a opiniei ruse se poate observa în rândurile personalităţilor publice. Astfel, după ce, iniţial, o serie de persoane din această categorie şi-au exprimat dezacordul cu privire la operaţia militară specială, în prezent, unele dintre acestea au început să îşi exprime susţinerea faţă de legitimitatea şi necesitatea acesteia. Printre ei, sportivul Igor Kuliak a promovat simbolul mişcării Z în cadrul performanţei sale din cadrul Cupei de Gimnastică de la Doha, Qatar (France 24 2022), iar regizorul rus de filme de război, Igor Ugolnikov, a făcut parte dintr-un clip promovat de către Ministerul Apărării al Federaţiei Ruse, în care îşi exprimă încrederea în necesitatea operaţiei militare speciale (Ministry of Defence of the Russian Federation 2022). De asemenea, Uniunea Rectorilor din Rusia a emis o declaraţie de presă, pe 4 martie 2022, prin intermediul căreia membrii grupului îşi prezentau sprijinul pentru acţiunile preşedintelui Putin, pentru forţele armate ruse şi pentru necesitatea desfăşurării acestei operaţii militare (The Russian Union of Rectors 2022).

În concluzie, opinia publică rusă faţă de operaţia militară specială rămâne una în continuă evoluţie, opozanţii continuând să-şi facă auzită părerea, în principal, prin organizarea de demonstraţii de mici dimensiuni, în timp ce acţiunile de sprijinire a operaţiei au început să se concretizeze, organizaţiile guvernamentale ruse având un rol important în promovarea acestora.

Civili – victime colaterale sau ținte ale invaziei ruse în Ucraina?

Alexandra Sarcinschi

Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați (UNHCR) a declarat Ucraina o urgență de nivel 3, conform *Politicii privind pregătirea și răspunsul în caz de urgență*. Aceasta înseamnă că este necesar răspunsul integral al UNHCR, deoarece amploarea, ritmul, complexitatea sau consecințele crizei depășesc capacitățile de răspuns existente ale operațiunilor relevante din țară și ale Biroului regional (UNHCR 2019, 15-16).

În cele ce urmează, vom analiza ultimele două săptămâni ale conflictului (3-16 martie 2022) pornind de la premisa că atacurile Rusiei, ce au vizat populația și infrastructura civilă, au contribuit semnificativ la ridicarea nivelului urgenței din perspectiva ONU, dar analizând și statisticile referitoare la evoluția numărului de refugiați. Întrebarea legitimă, în acest context, este dacă Rusia folosește în Ucraina același *modus operandi* ca în Siria, pentru a provoca pierderi umane și materiale semnificative și a determina cetățenii să își părăsească locuințele, vizând afectarea moralului populației și forțelor armate ale țării atacate și al populației țărilor care se confruntă cu fluxul masiv de refugiați.

Amploarea urgenței este corelată ritmului cu care numărul mare de refugiați din Ucraina au părăsit țara. Dacă, în prima săptămână, peste 1 milion de persoane s-au refugiat în țările vecine, în următoarele șase zile (3-8 martie) numărul acestora s-a dublat, iar în următoarea săptămână (9-15 martie) a crescut din nou, ajungând la peste 3 milioane de refugiați (UNHCR 2022a). Analizând datele publicate de UNHCR, se observă că există o medie de peste 156 de mii de persoane care au părăsit Ucraina zilnic, numărul total al acestora în ziua de 15 martie 2022 (3.063.095) (UNHCR 2022a) fiind comparabil cu cel înregistrat în întregul an 2015, un an de referință pentru așa-numita criză a migrației ilegale și refugiaților în UE (3.168.692 treceri ilegale ale frontierei la intrare între punctele de trecere ale frontierelor externe) (Frontex 2022). *Cu toate acestea, nu putem afirma că actuala criză o depășește în amploare pe cea din 2015 decât dacă ignorăm factori deosebit de importanți, precum proximitatea țării de origine pentru refugiați față de țările UE, corelată cu numărul populației și nivelul de trai și luăm în considerare doar faptul că este vorba despre o singură țară de origine și că ritmul de creștere zilnică este superior celui de acum șase ani.* În cazul crizei din 2015, migranții ilegali și refugiații au călătorit mii de kilometri pentru a ajunge la frontierele Uniunii, principalele țări de origine pentru aceștia fiind Siria, Afganistan, Irak, dar și Eritreea, Bangladesh, Coasta de Fildeș, Maroc etc.

(Frontex 2022), în timp ce Ucraina este o țară europeană și are frontiere comune cu patru dintre țările UE. În ceea ce privește numărul populației, trebuie subliniat faptul că în Ucraina sunt înregistrate peste 43 milioane de persoane (CIA 2021), cu un PIB/cap de locuitor de peste 12.000 USD și cu un procent de 1,1% din populație sub pragul sărăciei, ceea ce permite o mai mare mobilitate în afara granițelor, spre deosebire de țările asiatice și africane menționate, în care proporția populației sub pragul sărăciei depășește chiar și 50% (CIA 2021).

În perioada analizată, principala țară de destinație pentru refugiați a fost *Polonia*, aproximativ 2 milioane de ucraineni trecându-i frontierele în decurs de două săptămâni (UNHCR 2022a). *România* este a doua țară vizată de aflulul de refugiați, cu un total de 456.284 de persoane care au intrat pe la punctele de trecere a frontierelor cu Ucraina și Republica Moldova, de la începutul războiului până la data de 16 martie 2022 (Poliția de Frontieră Română 2022a). Figura nr. 1 ilustrează ritmul de creștere a numărului de refugiați, luând în considerare și ieșirile din România ale aceleiași categorii de populație.

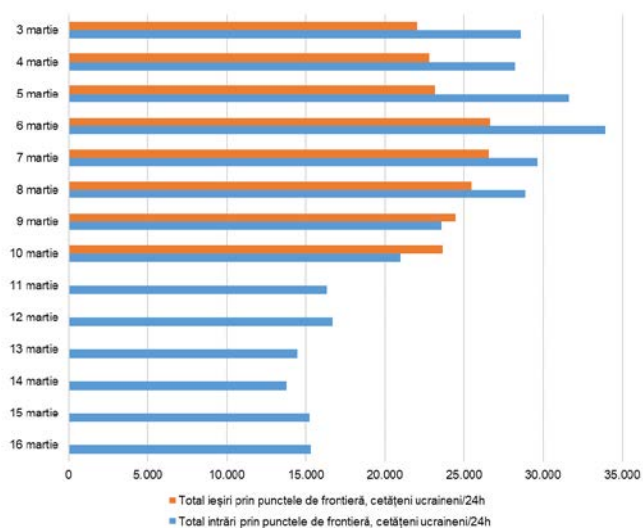

Figura nr. 5: România – traficul la frontieră în perioada 3-16 martie 2022 / cetățeni ucraineni (Poliția de Frontieră Română 2022a)

De asemenea, România a acordat asistență umanitară și Republica Moldova, care se confruntă cu un val la fel de consistent de refugiați (344.454 de persoane) au intrat în țară în perioada 24 februarie - 15 martie 2022 (UNHCR 2022a), atât sub formă de combustibil și transporturi cu materiale de primă necesitate, cât și prin organizarea unor coridoare verzi pentru preluare pe cale rutieră și feroviară a refugiaților (Președinția României 2022).

O altă parte importantă a ucrainenilor caută refugiu în *Ungaria*. La 15 martie 2022, statisticile ONU consemnau 272.943 de ucraineni care au

trecut frontiera spre țara vecină (UNHCR 2022a). Autoritățile maghiare au declarat că susțin demersul umanitar, însă sprijinul este adresat doar migranților legali¹⁹, și au impus modificări în procedura de control la frontieră, cetățenii ucraineni care nu posedă pașaport biometric fiind supuși unor verificări suplimentare (Poliția de Frontieră Română 2022b). Mai mult, șeful cancelariei prim-ministrului Viktor Orban, Gergely Gulyas, a declarat că țara sa se opune, alături de celelalte trei țări ale Grupului de la Visegrád, demersului Comisiei Europene de acordare a protecției temporare pentru refugiații ucraineni (Reuters 2022), însă propunerea a fost adoptată la 4 martie 2022, constituind cel mai potrivit instrument ce permite numărului semnificativ de persoane dislocate din Ucraina să beneficieze de drepturi armonizate în întreaga Uniune și de un nivel adecvat de protecție (Council of the EU 2022).

Dacă, în prima săptămână a războiului, *culoarul de migrație Ucraina - Federația Rusă* a înregistrat un flux spre Rusia de peste 120 de mii de persoane, în perioada analizată ritmul de creștere a scăzut, la data de 15 martie fiind înregistrați 155.841 de ucraineni care au traversat granița (UNHCR 2022a). O creștere mai mare a fluxului de refugiați a fost către *Belarus*, de la aprox. 500 de persoane în prima săptămână la peste 1.800 de persoane la sfârșitul perioadei analizate (UNHCR 2022a).

Complexitatea și consecințele acestei crize sunt determinate nu doar de numărul mare de refugiați, ci și de context. Comparând invazia militară a Rusiei în Ucraina cu intervenția militară rusă în Siria în perioada septembrie 2015 - prezent, se observă similarități în modul de abordare a țintelor civile. Dacă la nivelul dreptului internațional umanitar este recunoscut faptul că, într-un conflict armat, rănirea civililor este inevitabilă, *Rusia nu a luat măsurile necesare pentru protejarea persoanelor și obiectivelor civile*²⁰, ci, dimpotrivă, *le-a transformat în ținte atât cu scopul de a descuraja rezistența, a produce pagube economice, cât și de a determina dislocări masive de populație.*

Conform bazei de date realizată de organizația neguvernamentală britanică *Action on Armed Violence*, la data de 14 martie 2022, erau înregistrate 555 de victime civile, ca urmare a folosirii armamentului exploziv de către forțele inamice: 300 de civili uciși și 225 de civili răniți, dintre care cel puțin 42 de copii (*Action on Armed Violence* 2022a). Cele mai multe victime civile au

fost în orașele Kiev (127), Donețk (116), Harkov (89) și Cernihiv (82), precum și în spații de tipul zonelor urbane rezidențiale (258), a celor urbane multiple (74), satelor (59), dar și spitalelor (39) și școlilor (28) (*Action on Armed Violence* 2022a). În continuare, conform estimărilor organizațiilor internaționale, viețile a mii de civili sunt puse în pericol de continuarea atacurilor direcționate asupra lor și asupra infrastructurii civile, de lipsa resurselor necesare traiului și a informațiilor despre rutele de transport sigure (OCHA 2022). Derularea acestui tip de acțiuni este recunoscută și prin *Rezoluția Adunării Generale a ONU A/RES/ES-11/1*, ce afirmă existența rapoartelor „privind atacurile asupra facilităților civile, cum ar fi reședințe, școli și spitale, și despre victimele civile, inclusiv femei, persoane în vârstă, persoane cu dizabilități și copii” (UN 2022).

În cazul intervenției în Siria, aceeași bază de date centralizează 997 de incidente în care Rusia a folosit armamentul exploziv împotriva unor ținte civile, pe o perioadă de aproximativ șase ani și jumătate (30 septembrie 2015 - 16 martie 2022), cu rezultate catastrofale din punct de vedere umanitar: 3.750 de civili uciși, 4.666 de civili răniți, 388 de sate bombardate, 313 atacuri în zone urbane rezidențiale și 40 asupra taberelor pentru persoanele dislocate intern, 22 de spitale și 14 școli distruse etc. (*Action on Armed Violence* 2022b). Atacurile au determinat dislocarea unui număr mare de persoane, atât intern (6,2 milioane de persoane, dintre care 2,5 milioane de copii) (UNHCR 2022b), cât și extern (peste 5,6 milioane de sirieni în țările vecine: Turcia, Liban, Iordania, Irak, Egipt și alte țări africane) (UNHCR 2022c).

Pentru cazul războiului din Ucraina, datele referitoare la numărul persoanelor dislocate intern indică aproximativ 1 milion până la 9 martie 2022 (WHO 2022), însă există și statistici ce fac referire și la conflictul din estul țării, indicând peste 1,5 milioane de persoane care, începând cu 2014, și-au părăsit locuințele și s-au îndreptat spre alte regiuni ale țării (UNHCR 2022d). Decizia Curții Internaționale de Justiție a ONU în urma procesului privind acuzațiile de genocid în temeiul *Convenției privind prevenirea și pedepsirea crimei de genocid* (Ucraina împotriva Federației Ruse) subliniază amploarea „tragediei umane” ce are loc în Ucraina, precum și necesitatea ca ambele părți să respecte dreptul internațional umanitar (ICJ 2022).

Pe măsură ce războiul va continua, este posibil ca, pe lângă creșterea numărului de refugiați, să apară și alte probleme ce vor spori complexitatea crizei, precum noi cazuri de îmbolnăvire cu Covid-

¹⁹ A se vedea declarația Ministrului de externe al Ungariei, Péter Szijjártó, care, în cadrul Consiliului pentru Drepturile Omului a afirmat că „Ungaria nu va permite niciunui migrant ilegal să intre pe teritoriul său” (OHCHR 2022).

²⁰ Pentru detalii, a se vedea secțiunea „Reglementări și încălcări ale dreptului internațional în intervenția militară din Ucraina”.

19 atât în populația de refugiați, cât și în populația țărilor de destinație/tranzit, în condițiile în care acestea din urmă au relaxat restricțiile impuse pentru gestionarea pandemiei (în principal, eliminarea obligativității purtării măștii), dar și expunerea de către părțile ce susțin Rusia a vulnerabilităților cetățenilor ucraineni (precum presupusele rate scăzute de vaccinare împotriva anumitor boli contagioase) pentru a crea și consolida curente de opinie nefavorabile acestora. Scoaterea din context a acestor informații – realitatea fiind consemnată de Organizația Mondială a Sănătății în rapoartele sale periodice ce subliniază faptul că există riscul extinderii anumitor boli contagioase în Ucraina, dar, în principal, ca urmare a distrugerii infrastructurii sanitare și de apă, a lipsei accesului la medicamente și îngrijire medicală, a mișcărilor de populație și supraaglomerării (WHO 2022) – constituie în sine un risc la adresa securității populației de refugiați, ce poate fi exploatat în cadrul unor acțiuni hibride ale Rusiei îndreptate atât împotriva refugiaților, cât și împotriva țărilor de destinație/tranzit.

Bibliografie:

Action on Armed Violence. 14 March 2022a. *Ukraine: AOAV explosive violence data on harm to civilians*. Accesat 16 martie 2022. <https://aoav.org.uk/2022/ukraine-casualty-monitor>.

Action on Armed Violence. 16 March 2022b. *Explosive Violence Monitoring Project Database*. Accesat 16 martie 2022. <http://www.explosiveviolence.com/filters>.

Additional Protocol 1. 1977. „Practice Relating to Rule 11. Indiscriminate Attacks.” *IHL Database*. Accesat 15 martie 2022. https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docindex/v2_cha_chapter3_rule11.

Al Jazeera. 13 March 2022. *Hundreds of anti-war protesters arrested across Russia*. Accesat 14 martie 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/13/russia-ukraine-war-protesters-arrested>.

Al Jazeera. 2022. „Russia's Lavrov: A Third World War Would Be Nuclear, Destructive.” Accesat 17 martie 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/2/russias-lavrov-says-a-ww-iii-would-be-nuclear-and-destructive>.

Amar, Tarik Cyril. 2022. „Putin's War On Ukraine Shows The Dreadful Power Of History”. *Time*. Accesat 17 martie 2022. <https://time.com/6154954/putin-ukraine-history-lesson>.

Amnesty International. 7 March 2022. „Russia/Ukraine: Prisoners of war must be protected from public curiosity under Geneva Convention.” *amnesty.org*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/03/russia-ukraine-prisoners-of-war-must-be-protected-from-public-curiosity-under-geneva-convention>.

Anti-fake. 5 March 2022. *Fact sheet: Discreditarea unor imagini de la bombardamentele din Ucraina ca fiind false*. Accesat 14 martie 2022. <https://www.antifake.ro/fact-sheet-discreditarea-unor-imagini-de-la-bombardamentele-din-ucraina-ca-fiind-false/>.

Baias, Ionuț. 2022. „Directorul CIA: Putin e „supărat și frustrat” și va înteți atacurile / Și-a bazat războiul pe patru presupuneri false.” *HotNews*. Accesat 9 martie 2022. <https://www.hotnews.ro/stiri-razboi-ucraina-25420821-directorul-cia-putin-suparat-frustrat-razboi-bazat-patru-presupuneri-false.htm>.

Barnes, Julian E. 2022. „As Russia's Military Stumbles, Its Adversaries Take Note.” 2022. *The New York Times*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.nytimes.com/2022/03/07/us/politics/russia-ukraine-military.html>.

BBC. 2022. „What Sanctions Are Being Imposed On Russia Over Ukraine Invasion?” 2022. *BBC News*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659>.

BBC. 3 March 2022. „Babyn Yar: Anger as Kyiv's Holocaust memorial is damaged.” *BBC News*. Accesat 8 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60588885>.

BBC News. 16 March 2022. *Ukraine maps: Tracking Russia's invasion*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682>.

BBC News. 2022. *What sanctions are being imposed on Russia over Ukraine invasion?* 15 March. Accesat 15 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659>.

Belsat. 12 March 2022. *Belarus sends troops to border with Ukraine*. Accesat 17 martie 2022. <https://belsat.eu/en/news/12-03-2022-belarusian-defense-ministry-sends-troops-to-border-with-ukraine>.

Bergen, Peter. 2022. „Gen. Petraeus: Invasion reveals a host of weaknesses in Russia's military.” *CNN*. Accesat 16 martie 2022. <https://edition.cnn.com/2022/03/15/opinions/russia-ukraine-petraeus-bergen/index.html>.

Betts, Richard. 2022. „The No-Fly Zone Delusion. In Ukraine, Good Intentions Can't Redeem a Bad Idea.” *Foreign Affairs*. Accesat 11 martie 2022. <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-03-10/no-fly-zone-delusion>.

Biziday. 2022. „Turcia. Întâlnirea miniștrilor de Externe din Rusia și Ucraina s-a încheiat fără niciun rezultat. Rusia susține în continuare că NU a atacat Ucraina și vorbește tot mai des de faptul că ar putea fi atacată cu arme chimice, 'inanțate de americani'.” *Biziday*. Accesat 11 martie 2022. <https://www.biziday.ro/turcia-intalnirea-ministrilor-de-externe-din-rusia-si-ucraina-s-a-incheiat-fara-o-concluzie-clara-privind-incetarea-focului-pentru-24-de-ore-sau-culoarele-umanitare-din-mariupol>.

Blainey, Geoffrey. 1973. *The Causes Of War*. New York: Free Press.

Bloomberg. 2022. „Transcript: Vladimir Putin's Televised Address On Ukraine.” *Bloomberg*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-02-24/full-transcript-vladimir-putin-s-televised-address-to-russia-on-ukraine-feb-24>.

Bremmer, Ian. 14 March 2022. *Will China Try to Stop Russia's War in Ukraine?* *Time*. Accesat 17 martie 2022. <https://time.com/6157160/china-stop-russias-war-in-ukraine>.

Buciu, Laura. 2022. „Ultima mișcare a lui Putin: Rusia ar putea încerca să organizeze „referendum” în Herson pentru legitimarea unei noi republici.” *Ziarul Financiar*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.zf.ro/eveniment/ultima-miscare-a-lui-putin-rusia-ar-putea-incerca-sa-organizeze-20628852>.

CIA. 2021. *The World Factbook 2021*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.cia.gov/the-world-factbook>.

Clark, Mason, George Barros și Kateryna Stepanenko. 2022. „Russian Offensive Campaign Assessment.” *Understanding War*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-march-15>.

CNN. 4 March 2022. „Blinken and NATO chief warn establishing a no-fly zone over Ukraine could lead to a 'full-fledged war in Europe'.” *CNN*, Accesat 5 martie 2022. <https://edition.cnn.com/2022/03/04/politics/blinken-stoltenberg-no-fly-zone-warning/index.html>.

CNN. 9 March 2022. *Ukraine agrees to proposed humanitarian evacuation routes*. Accesat 11 martie 2022. https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-03-09-22/h_60fb5ac93b69a983ba05fcaad774c602.

Cojan, Liviu. 2022. „Zelenski spune că nu mai vrea să mai insiste pentru aderarea Ucrainei la NATO.” *Digi24*. Accesat 14 martie 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ue/zelenski-spune-ca-nu-mai-vrea-sa-mai-insiste-pentru-aderarea-ucrainei-la-nato-1864927>.

Copcea, Ionel. 2022. „Desantul maritim pe coasta Ucrainei, mult mai greu decât a estimat Rusia. Operațiunea de la Odesa, amânată din nou.” *Defense România*. Accesat 17 martie 2022. https://www.defenseromania.ro/desatul-maritim-pe-coasta-ucrainei-mult-mai-greu-decat-a-estimat-rusia-operatiunea-de-la-odesa-am-anata-din-nou_615466.html.

Council of the European Union. 4 March 2022. „Council implementing decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection.” *Official Journal of the EU*. Accesat 5 martie 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D0382&from=EN>.

Council of the European Union. 4 March 2022. „Ukraine: Council unanimously introduces temporary protection for persons fleeing the war.” *Consiliul Uniunii Europene*. Accesat 14 martie 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/04/ukraine-council-introduces-temporary-protection-for-persons-fleeing-the-war>.

Dumitrescu, Anca. 2022. „Reuters: Ce impact are războiul din Ucraina asupra livrărilor de gaze ale Rusiei în Europa?” *News.ro*. Accesat 9 martie 2022. <https://www.news.ro/economic/reuters-ce-impact-are-razboiul-din-ucraina-asupra-livrarilor-de-gaze-ale-rusiei-in-europa-1922402208002022030820629027>.

Duthois, Thomas, AFP. 2022. „Which Countries Are Sending Weapons And Military Aid To Ukraine?” *Euronews*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.euronews.com/next/2022/03/04/ukraine-war-these-countries-are-sending-weapons-and-aid-to-forces-fighting-the-russian-inv>.

Euractiv. 4 March 2022. „NATO rules out no-fly zone over Ukraine.” Accesat 5 martie 2022. <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/nato-rules-out-no-fly-zone-over-ukraine>.

Euractiv. 6 March 2022. „Denmark thinks about abandoning opt-out from European defence.” *Euractiv*. Accesat 8 martie 2022. <https://www.euractiv.com/section/>

defence-and-security/news/denmark-thinks-about-abandoning-opt-out-from-european-defence/.

Euractiv. 14 March 2022. „Russia threatens Sweden and Finland over NATO membership, again.” *Euractiv*. Accesat 15 martie 2022. https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/russia-threatens-sweden-and-finland-over-nato-membership-again.

Europa liberă. 15 martie 2022. *O jurnalistă din Rusia a protestat în direct împotriva războiului din Ucraina*. Accesat 16 martie 2022. <https://romania.europalibera.org/a/jurnalista-rusia-protest-in-direct/31753491.html>.

European Central Bank. March 2022. *ECB staff macroeconomic projections for the euro area*. Frankfurt am Main. Accesat 15 martie 2022. https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202203_ecb_staff~44f998dfd7.en.html.

European Council. 11 March 2022. *Informal Meeting of Heads of State and Government. Versailles Declaration*. Accesat 13 martie 2022. <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/media/qphpn2e3/20220311-versailles-declaration-en.pdf>.

European Council. 15 March 2022. *EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-ukraine-crisis>.

European External Action Service. 11 March 2022. *Informal EU Leaders' meeting in Versailles: Remarks by High Representative/Vice-President Josep Borrell upon arrival*. Accesat 13 martie 2022. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/112648/informal-eu-leaders%E2%80%99-meeting-versailles-remarks-high-representativevice-president-josep_en.

Evera, Stephen van. 1984. „The Cult Of The Offensive And The Origins Of The First World War.” *International Security* 9 (1): 58.

Faulconbridge, Guy. 7 March 2022. *More than 4,300 detained at anti-war protests in Russia*. Accesat 14 martie 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/more-than-64-people-detained-anti-war-protests-russia-protest-monitor-2022-03-06>.

Fearon, James D. 1995. „Rationalist Explanations For War.” *International Organization* 49 (3): 379-414.

Financial Times. 10 March 2022. „Sweden urged to make joint decision with Finland on Nato.” *Financial Times*. Accesat 11 martie 2022. <https://www.ft.com/content/9745b0e7-d792-480a-851d-66595c812d75>.

Financial Times. 13 March 2022. „Russian strike on base close to Poland sends stark message to Nato.” *Financial Times*. Accesat 13 martie 2022. <https://www.ft.com/content/2443a46b-aad5-4360-8847-b61daa71ac01>.

Fitch Ratings. 15 March 2022. *Russia - Understanding Potential Sovereign Default Events*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/russia-understanding-potential-sovereign-default-event-s-15-03-2022>.

France 24. 8 March 2022. *'Z': on Russia's tanks and capturing the public's military mindset*. Accesat 10 martie 2022. <https://www.france24.com/en/live-news/20220308-z-on-russia-s-tanks-and-capturing-the-public-s-military-mindset>.

Freedman, Lawrence. 2022. „A Reckless Gamble.” *Samf.Substack.Com*. Accesat 17 martie 2022. <https://samf.substack.com/p/a-reckless-gamble?s=r>.

Frontex. March 2022. *Detections of illegal border-crossings statistics download (updated monthly)*. Accesat 16 martie 2022. https://frontex.europa.eu/assets/Migratory_routes/2022/Monthly_detections_of_IBC_2022_03_08.xlsx.

Funakoshi, Minami, Hugh Lawson și Kannaki Deka. 11 March 2022. *Tracking sanctions against Russia*. Reuters Graphics. Accesat 15 martie 2022. <https://graphics.reuters.com/UKRAINE-CRISIS/SANCTIONS/byvrjenzmve>.

G4 Media. 2022. „Rusia avertizează țările vecine cu Ucraina, menționând România, că vor fi considerate implicate în conflict dacă vor permite folosirea aeroporturilor pentru avioanele militare ucrainene.” *G4 Media*. Accesat 8 martie 2022. <https://www.g4media.ro/rusia-avertizeaza-tarile-vecine-cu-ucraina-mentionand-romania-ca-vor-fi-considerate-implicate-in-conflict-daca-vor-permite-folosirea-aeroporturilor-pentru-avioanele-militare-ucrainene.html>.

„Geneva Convention III.” *UN*. 12 August 1949. Accesat 16 martie 2022. https://www.un.org/en/genocide-prevention/documents/atrocity-crimes/Doc.32_GC-III-EN.pdf.

Hernandez, America. 2022. „Kyiv seeks immediate connection to Western electricity grid.” *Politico*. Accesat 9 martie 2022. <https://www.politico.eu/article/ukraine-moldova-seeks-connection-to-eu-electricity-grid>.

Hodges, Ben. 15 March 2022. *The Next 10 Days Will Decide This War*. Center for European Policy Analysis. Accesat 16 martie 2022. <https://cepa.org/the-next-10-days-will-decide-this-war>.

Hopkins, Valerie. 2022. „Zelensky Steps Into A Role Few Expected: Ukraine’s Wartime President.” *The New York Times*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.nytimes.com/2022/02/24/world/europe/ukraine-zelensky-speech.html>.

HotNews. 8 martie 2022. „Încă cinci elicoptere ucrainene intră în România / În total 14 elicoptere ucrainene au primit aprobare să ajungă la Brașov.” *HotNews*. Accesat 8 martie 2022. https://www.hotnews.ro/stiri-razboi_ucraina-25419758-inca-cinci-elicoptere-ucrainene-intra-romania-total-14-elicoptere-ucrainene-primit-aprobare-ajunga-brasov.htm.

HotNews. 9 martie 2022. „Ministerul britanic al Apărării: Apărarea antiaeriană a Ucrainei are un „succes considerabil” împotriva avioanelor rusești.” *HotNews*. Accesat 9 martie 2022. https://www.hotnews.ro/stiri-razboi_ucraina-25421449-ministerul-britanic-apararii-apararea-antiaeriana-ucrainei-are-succes-considerabil-impotriva-aeronavelor-rusesti.htm.

Human Rights Council. 7 March 2022. „Resolution adopted by the Human Rights Council on 4.” *ReliefWeb*. Accesat 11 martie 2022. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/EN_50.pdf.

Human Rights Watch. 4 March 2022. „Ukraine: Cluster Munitions Launched Into Kharkiv Neighborhoods.” *Human Rights Watch*. Accesat 14 martie 2022. <https://www.hrw.org/news/2022/03/04/ukraine-cluster-munitions-launched-kharkiv-neighborhoods>.

Human Rights Watch. 7 March 2022. *Russia Criminalizes Independent War Reporting, Anti-War Protests*. Accesat 15 martie 2022. <https://www.hrw.org/news/2022/03/07/russia-criminalizes-independent-war-reporting-anti-war-protests>.

Human Rights Watch. 10 March 2022. „Ukraine: Russian Air-Dropped Bombs Hit Residential Area.” *Human Rights Watch*. Accesat 15 martie 2022. <https://www.hrw.org/news/2022/03/10/ukraine-russian-air-dropped-bombs-hit-residential-area>.

Hutchinson, Andrew. 6 March 2022. „Russia’s Invasion of Ukraine Represents a New, Key Stage in the Battle Against Online Misinformation.” *Social Media Today*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.socialmediatoday.com/news/russias-invasion-of-ukraine-represents-a-new-key-stage-in-the-battle-agai/619899>.

Hutchinson, Bill și Tracy J. Wholf. 2022. „Fighting Around Ukraine’s Nuclear Plants Raises Global Concerns.” *ABC News*. Accesat 17 martie 2022. <https://abcnews.go.com/International/fighting-ukraines-nuclear-plants-raises-global-concerns/story?id=83211363>.

Huyao, Wang. 2022. „Opinion | It’S Time To Offer Russia An Offramp. China Can Help With That.” *Nytimes.com*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.nytimes.com/2022/03/13/opinion/china-russia-ukraine.html>.

International Court of Justice. 16 March 2022. „Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine vs. Russian Federation).” *International Court of Justice*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-SUM-01-00-EN.pdf>.

International Committee of the Red Cross. 4 March 2022. „Does sharing images of Russian prisoners of war violate the Geneva Conventions?” *CTVnews*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.ctvnews.ca/world/does-sharing-images-of-russian-prisoners-of-war-violate-the-geneva-conventions-1.5813202>.

International Committee of the Red Cross. 4 March 2022. „Ukraine: Amid mounting human cost, parties must uphold international humanitarian law.” *International Committee of the Red Cross*. Accesat 11 martie 2022. <https://www.icrc.org/en/document/ukraine-amid-mounting-human-cost-parties-must-uphold-international-humanitarian-law-0>.

International Criminal Court. 17 July 1998. *Rome Statute of the International Criminal Court*. Accesat 11 martie 2022. <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf>.

International Criminal Court. 8 September 2015. *Ukraine accepts ICC jurisdiction over alleged crimes committed since 20 February 2014*. Accesat 11 martie 2022. <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1146>.

International Monetary Fund. January 2022. „World Economic Outlook Update: Rising Caseloads, a Disrupted Recovery, and Higher Inflation.”

International Monetary Fund. 10 March 2022. *Managing Director’s Remarks on Ukraine*. Washington, DC. Accesat 15 martie 2022. <https://mediacenter.imf.org/news/all/imf---managing-director-s-remarks-on-ukraine/s/2a4f383c-e536-4b8b-a6de-5690083f777e>.

Invaders. 16 March 2022. „List of identified Russian soldiers engaged in war with Ukraine from February 24, 2022.” *Invaders*. Accesat 16 martie 2022. https://invaders-rf.com/?utm_source=Sailthru&.

Kamal, Kajari. 2022. „Russian-Ukraine conflict has a *Kautilyan* side to it. And Pointers for India.” *The Print*. Accesat 17 martie 2022.

<https://theprint.in/opinion/russia-ukraine-conflict-has-a-kautilyan-side-to-it-and-pointers-for-india/873262>.

Kirby, Paul. 2022. „Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want?” *BBC News*. Accesat 11 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589>.

Kyiv Independent. 5 March 2022. „To combat Russia, Ukraine invites foreign fighters. Here's how to apply.” Accesat 16 martie 2022. <https://kyivindependent.com/national/to-combat-russia-ukraine-invites-foreign-fighters-heres-how-to-apply>.

Kyiv Independent. 14 March 2022. „10 humanitarian corridors negotiated for March 14: 7 in Kyiv Oblast, 3 in Luhansk Oblast.” *Twitter*. Accesat 15 martie 2022. https://twitter.com/KyivIndependent/status/1503302352576696321?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etwetembed%7Ctwtterm%5E1503302352576696321%7Ctwwgr%5E%7Ctwtcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.hindustantimes.com%2Fworld-news%2Frussia-ukraine-to-operate-10-humanit.

Ministry of Defence Ukraine. 13 March 2022. *This is a new terrorist attack on peace and security near the EU-NATO border. Close the sky! - Alexey Reznikov*. Accesat 14 martie 2022. <https://armyinform.com.ua/2022/03/13/cze-novyj-terorystychnyj-napad-na-myr-i-bezpeku-bilya-kordonu-yes-nato-zakryjte-nebo-oleksij-reznikov>.

Ministry of Defence Ukraine. 16 March 2022. *Speaking before the US Congress, Volodymyr Zelensky called for the creation of a no-fly zone over Ukraine*. Accesat 16 martie 2022. <https://armyinform.com.ua/2022/03/16/volodymyr-zelenskyj-pid-chas-vystupu-pered-kongresom-ssha-zaklykav-stvoryty-nad-ukrayinoyu-bezpolotnu-zonu>.

Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. 7 March 2022. *The Russian Federation continues to circulate misinformation about weapons of mass destruction in Ukraine*. Accesat 8 martie 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67913>.

Miroiu, Andrei. 2022. „Sources Of Russian Military Problems In Ukraine.” *Democracy Seminar*. Accesat 17 martie 2022. <https://democracyseminar.newschoo.org/essays/sources-of-russian-military-problems-in-ukraine>.

NATO. 2022. „Press point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg with the President of the European Commission, Ursula von der Leyen, and the President of the European Council, Charles Michel.” Accesat 17 martie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192399.htm.

NATO. 4 March 2022. *Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the extraordinary meeting of NATO Ministers of Foreign Affairs*. Accesat 5 martie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192739.htm.

NATO. 9 March 2022. *Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Ottawa Conference on Security and Defence*. Accesat 10 martie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_193055.htm?selectedLocale=en.

NATO. 15 March 2022. *Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg ahead of the*

Extraordinary meeting of NATO Ministers of Defence. Accesat 16 martie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_193085.htm.

NATO. 15 March 2022. *Secretary General announces extraordinary NATO Summit*. Accesat 16 martie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_193226.htm.

OCHA. 2022. „Ukraine: Humanitarian Impact.” Accesat 16 martie 2022. <https://reliefweb.int/node/3827590>.

OCHA. 4 May 2022. „Fighting at Ukraine Nuclear Power Site Irresponsible, against Geneva Conventions, Under-Secretary-General Tells Security Council.” *ReliefWeb*. Accesat 14 martie 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/fighting-ukraine-nuclear-power-site-irresponsible-against-geneva-conventions-under>.

Oremus, Will. 11 March 2022. „In Putin's Russia, 'fake news' now means real news.” *The Washington Post*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/03/11/russia-fake-news-law-misinformation>.

Pandey, Ashutosh. 15 March 2022. *Russia extends lead over Iran, North Korea in sanctions hall of shame*. DW, Accesat 16 martie 2022. <https://www.dw.com/en/russia-extends-lead-over-iran-north-korea-in-sanctions-hall-of-shame/a-61132756>.

Pavaluca, Laura. 2022. „Anunț-surpriză la Moscova: Rusia și Ucraina desfășoară de câteva zile negocieri prin videoconferință.” *Digi24*. Accesat 15 martie 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/anunt-surpriza-la-moscova-rusia-si-ucraina-desfasoara-de-cateva-zile-negocieri-prin-videoconferinta-1869809>.

Păcurar, Bogdan. 2022. „Pentagonul respinge oferta Poloniei de a ceda gratuit avioanele sale MiG-29 Statelor Unite. „Nu credem că propunerea este viabilă.”” *Digi24*. Accesat 9 martie 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/pentagonul-respinge-oferta-poloniei-de-a-ceda-gratuit-avioanele-sale-mig-29-stator-unite-nu-credem-ca-propunerea-este-viabila-1865115>.

Plett Usher, Barbara. 2022. „Ukraine Conflict: Why Biden Won't Send Troops To Ukraine.” *BBC News*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60499385>.

Pojoga, Vlad. „Narațiune și interacțiune: preliminarii teoretice comparate.” *Transilvania* 11-12 (2021): 53-58.

Poliția de Frontieră Română. 17 martie 2022a. *Traficul la frontieră în data de 16 martie 2022*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/i-traficul-la-frontiera-in-data-de-16-martie-2022-28422.html>.

Poliția de Frontieră Română. 8 martie 2022b. *Modificări în procedurile de control la frontiera cu Ungaria*. Accesat 8 martie 2022. <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/i-modificari-in-procedurile-de-control-la-frontiera-cu-ungaria-28348.html>.

President of Russia. 5 March 2022. *Meeting with female aircrew members of Russian airlines*. Accesat 7 martie 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67913>.

- Președinția României. 16 martie 2022. *Declarațiile de presă comune susținute de Președintele României, Klaus Iohannis, cu Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu.* Accesat 17 martie 2022. <https://www.presidency.ro/ro/media/declaratii-de-presa/declaratiile-de-presa-comune-sustinute-de-presedintele-romaniei-klaus-iohannis-cu-presedintele-republicii-moldova-maia-sandu>.
- Przetacznik, Jakub și Linda Tothova. 2022. „Russia's war on Ukraine: Military balance of power.” *EPRS*.
- Race, Michael și Lucy Hooker. 12 March 2022. *Which companies are pulling out of Russia?* BBC News, Accesat 15 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/business-60571133>.
- Radio Free Europe. 4 March 2022. „Western Military Support For Ukraine Will Continue, Blinken Says As NATO Rejects No-Fly Zone.” *Radio Free Europe*, Accesat 7 martie 2022. <https://www.rferl.org/a/ukraine-russia-no-fly-zone-kuleba/31735568.html>.
- Reuters. 4 March 2022. *Hungary does not back EU proposal on temporary protection for Ukraine refugees.* Accesat 5 martie 2022. <https://www.euronews.com/2022/03/04/uk-ukraine-crisis-hungary-refugees>.
- Reuters. 10 March 2022. *Russian economy in 'shock' from unprecedented economic war - Kremlin.* Accesat 17 martie 2022. <https://www.reuters.com/markets/asia/russian-economy-shock-unprecedented-economic-war-kremlin-2022-03-10>.
- Russian Field. 10 March 2022. «*Специальная военная операция*» на Украине: отношение россиян. Accesat 10 martie 2022. <https://russianfield.com/zamir>.
- Shamina, Olga și Jessy Kaner, BBC Russian și Simon Fraser. 2022. „Russia Sanctions: How The Measures Have Changed Daily Life.” *BBC News*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60647543>.
- Simon, Maite Fernández. 2022. „Ukraine'S Zelensky Asks European Leaders To Do More But Admits NATO Membership Is Not In The Cards.” *The Washington Post*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/15/zelensky-remarks-ukraine-nato-membership-russian-invasion>.
- Snider, Ted. 2022. „Breaking Down That Putin-Xi Joint Statement On A 'New Era' - Responsible Statecraft.” *Responsible Statecraft*. Accesat 17 martie 2022. <https://responsiblestatecraft.org/2022/02/12/breaking-down-that-putin-xi-joint-statement-on-a-new-era/>.
- Spătaru, Daniel. 2022. „Financial Times: „Acord de pace în 15 puncte, între Rusia și Ucraina”. Ce condiții pune Moscova să-și retragă armata.” *România Tv*. Accesat 17 martie 2022. https://www.romaniatv.net/financial-times-acord-de-pace-in-15-puncte-intre-rusia-si-ucraina-ce-conditii-pune-moscova-sa-si-retraga-armata_6332823.html.
- Stan, Alexandru. 2022. „14 nave ruse se pregătesc să debarce la Odessa.” *Media Fax*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.mediafax.ro/externe/14-nave-ruse-se-pregatesc-sa-debarce-la-odessa-20631688>.
- Stanapedis, Almanas. 8 March 2022. „Russia: Economic outlook darkens due to international sanctions; credit ratings cut to junk.” *Russia Politics March 2022*. FocusEconomics. Accesat 15 martie 2022. <https://www.focus-economics.com/countries/russia/news/politics/economic-outlook-darkens-due-to-international-sanctions-credit>.
- Stoltenberg, Jens. 2022. „Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg.” *NATO*. Accesat 17 martie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_193087.htm.
- Sviridova, Anastasiya. 2019. „Vectors of development of military strategy (Векторы развития военной стратегии).” *Krasnaya Zvezda*. Accesat 17 martie 2022. <http://redstar.ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii>.
- Ștefan, Andreea. 2022. „Ministrul Apărării rus, avertisment de ultimă oră: Rusia va ataca combinatele chimice din Ucraina.” *Antena 3*. Accesat 9 martie 2022. <https://www.antena3.ro/externe/rusia-ataca-combinate-chimice-ucraina-631586.html>.
- TASS. 6 March 2022. *Путин подписал закон об изъятии в пользу государства коррупционных средств чиновников.* Accesat 10 martie 2022. <https://tass.ru/obschestvo/13987551>.
- TASS. 13 March 2022. *Half of Russia's foreign exchange reserves frozen due to sanctions - Finance Minister.* Accesat 16 martie 2022. <https://tass.com/economy/1421403>.
- The Arab Weekly. 2022. „Concerns mount over recruitment of foreign fighters in Ukraine war.” *The Arab Weekly*. Accesat 15 martie 2022. <https://the arabweekly.com/concerns-mount-over-recruitment-foreign-fighters-ukraine-war>.
- The New York Times. 2022a. „Word By Word And Between The Lines: A Close Look At Putin'S Speech.” Accesat 17 martie 2022. <https://www.nytimes.com/2022/02/23/world/europe/putin-speech-russia-ukraine.html>.
- The New York Times. 2022b. „Maps: Tracking the Russian Invasion of Ukraine.” *The New York Times*. Accesat 14 martie 2022. <https://www.nytimes.com/interactive/2022/world/europe/ukraine-maps.html>.
- The Times of India. 14 March 2022. *India considers buying discounted Russian oil, commodities, officials say.* Accesat 16 martie 2022. <https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/india-considers-buying-discounted-russian-oil-commodities-officials-say/articleshow/90199714.cms>.
- Toksabay, Ece și Tuvan Gumrukcu. 2022. „No Progress On Ukraine Ceasefire In Lavrov-Kuleba Meeting.” Accesat 17 martie 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/top-russian-ukrainian-diplomats-meet-first-time-since-invasion-2022-03-10>.
- Trisko Darden, Jessica. 2022. „US Aid To Ukraine: \$13.6 Billion Approved Following Russian Bombardment Marks Sharp Increase.” *The Conversation*. Accesat 17 martie 2022. <https://theconversation.com/us-aid-to-ukraine-13-6>.

billion-approved-following-russian-bombardment-marks-sharp-increase-179172.

UN. 2020. „General Assembly Resolution Demands End To Russian Offensive In Ukraine.” *UN News*. Accesat 17 martie 2022. <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113152>.

UN. 2022. *A/RES/ES-11/1*. General Assembly. Accesat 16 martie 2022. <https://digitallibrary.un.org/record/3959039?ln=en>.

UN News. 11 March 2022. „UN political affairs chief warns of ‘utter devastation’ facing Ukraine cities by Russian forces.” *United Nations*. Accesat 14 martie 2022. <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113812>.

UNHCR. 2019. *Policy on Emergency Preparedness and Response*. ONU. Accesat 10 martie 2022. <https://emergency.unhcr.org/entry/171151/policy-on-emergency-preparedness-and-response>.

UNHRC. 4 March 2022. „Human Rights Council establishes an Independent International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of human rights in the context of the Russian Federation’s aggression against Ukraine.” *United Nations Human Rights Council*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=28203&LangID=E>.

UNHCR. 16 Martie 2022a. *Operational Data Portal. Ukraine Refugee Situation*. Accesat 16 martie 2022. <http://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

UNHCR. 16 March 2022b. *Syria. Internally Displaced People*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.unhcr.org/sy/internally-displaced-people>.

UNHCR. 16 March 2022c. *Operational Data Portal. Syria Regional Refugee Response*. Accesat 16 martie 2022. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>.

UNHCR. 16 March 2022d. *Ukraine. Internally Displaced Persons*. Accesat 16 martie 2022. <https://www.unhcr.org/ua/en/internally-displaced-persons>.

UNICEF, UNFPA și WHO. 2022. „Stop attacks on health care in Ukraine.” *World Health Organization*. 13 03. Accesat 14 martie 2022. <https://www.who.int/news/item/13-03-2022-stop-attacks-on-health-care-in-ukraine>.

Vasquez, John A. 2009. *The War Puzzle Revisited*. Cambridge: Cambridge University Press.

VCIOM. 2022. *Confidence in political leaders*. 06 03. Accesat 14 martie 2022. <https://wciom.com/our-news/ratings/trust-in-politicians>.

VCIOM. 5 March 2022. *Армия и общество на фоне специальной военной операции*. Accesat 16 martie 2022. <https://wciom.ru/analytical-reviews/analiticheskii-obzor/armija-i-obshchestvo-na-fone-specialnoi-voennoi-operacii>.

Voicu, Marian. 2018. *Matrioșka mincinoșilor. Fake news, manipulare, populism*. București: Editura Humanitas.

Walker, Marcus. 2022. „Russia’s War on Ukraine Transforms Europe, but Hard Decisions Lie Ahead.” *The Wall Street Journal*.

Walt, Stephen M. 2022. „An International Relations Theory Guide to the War in Ukraine.” *Foreign Policy*. Accesat 17 martie 2022. <https://foreignpolicy.com/2022/03/08/an-international-relations-theory-guide-to-ukraines-war/>

Warner, Bernhard. 11 March 2022. *Goldman Sachs warns Russia’s war on Ukraine could plunge U.S. and Europe into recession*. *Fortune*. Accesat 15 martie 2022. <https://fortune.com/2022/03/11/crypto-stocks-nasdaq-goldman-sachs-recession>.

Wetzel, Tyson și Barry Pavel. 2022. *What are the risks and benefits of US/NATO military options in Ukraine?* *Atlantic Council*. Accesat 10 martie 2022. https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/03/Risks_and_Benefits_Ukraine.pdf.

WHO. 11 March 2022. *Emergency in Ukraine. External Situation Report #2*. Accesat 12 martie 2022. <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1413655/retrieve>.

WHO. 11 March 2022. „External Situation Report #2, published 11 March 2022.” *World Health Organization*. Accesat 14 martie 2022. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/352397/WHO-EURO-2022-5152-44915-63876-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

WHO. 14 March 2022. „Surveillance System for Attacks on Health Care (SSA).” *World Health Organization*. Accesat 16 martie 2022. https://extranet.who.int/ssa/LeftMenu/Index.aspx?utm_source=Stopping%20attacks%20on%20health%20care%20QandA&utm_medium=link&utm_campaign=Link_who.

Wiltshire, Emma. 15 March 2022. „The Latest on Russia’s Social Media Bans.” *Social Media Today*. Accesat 17 martie 2022. <https://www.socialmediatoday.com/news/the-latest-on-russias-social-media-bans/620421>.

World Bank. 2022. „GNI, Atlas method (current US\$).” Accesat 17 martie 2022. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.ATLS.CD>.

World Nuclear Association. March 2022. „Nuclear Power in Ukraine.” *World Nuclear Association*. Accesat 15 martie 2022. <https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-t-z/ukraine.aspx>.

Yuri Levada Analytical Center. 2022. Accesat 17 martie 2022. <https://www.levada.ru/en/ratings>.

Zaniewicz, Maciej. 2021. „Ukraine’s New Military Security Strategy.” *The Polish Institut of International Affairs (PISM)*. Accesat 14 martie 2022. https://pism.pl/publications/Ukraines_New_Military_Security_Strategy.

Zheltonogov, Vladimir, Nataliya Averina și Kristina Tokareva. 10 March 2022. *List of the most important Russian counter-sanctions*. EY. Accesat 16 martie 2022. https://www.ey.com/en_ru/tax/alert/2022/03/ey-list-of-the-most-important-russian-counter-sanctions-10-march-2022-tax-eng.

Bashlykova, Natalia. 10 March 2022. *Дальние по списку: в РФ создан перечень из 60 претендентов на национализацию*. Accesat 10 martie 2022. <https://iz.ru/1302632/natalia-bashlykova/dalnie-po-spisku-v-rf-sozdan-perechen-iz-60-pretendentov-nationalizaciiu>.

Vysotskaya, Julia. 4 March 2022. *В Якутске прошел автопробег «Своих не бросаем» в поддержку ДНР и ЛНР (видео)*. Accesat 10 martie 2022. <https://yakutia-daily.ru/v-yakutske-proshel-avtoprobg-svoih-ne-brosaem-v-podderzhku-dnr-i-lnr-video>.

Ministry of Defence of the Russian Federation. 8 March 2022. *Режиссер и продюсер Игорь Угольников о событиях на Украине*. Accesat 10 martie 2022.

<https://www.youtube.com/watch?v=BnJ4Fx3OR9Q>.

The Russian Union of Rectors. 4 March 2022. *Обращение Российского Союза ректоров*. Accesat 14 martie 2022. <https://rsr-online.ru/news/2022-god/obrashchenie-rossiyskogo-soyuza-rektorov1>.

Sverdlovsk Oblastnoye Television. 10 March 2022. *Свердловские ветераны поддерживают решение президента Владимира Путина о проведении спецоперации в Украине*. Accesat 10 martie 2022.

<https://www.obltv.ru/news/society/sverdlovskie-veterany-podderzhivayut-reshenie-prezidenta-vladimira-putina-o-provedenii-spetsoperatsi>.

Суходоева, Ольга Olga Sukhodoeva. 10 March 2022. *Ветеранские организации стали участниками автопробега в поддержку спецоперации на Украине*. Accesat 10 martie 2022. <https://www.vlc.ru/event/news/62208>.

Public Opinion Foundation. 3 March 2022. *ДОМИНАНТЫ. ПОЛЕ МНЕНИЙ Социологический бюллетень, Опрос: неделя №08 Выпуск: 3 марта 2022 года*. Accesat 10 martie 2022. <https://media.fom.ru/fom-bd/d82022.pdf>.

*Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate în **Colocviu strategic**, inclusiv a opiniilor exprimate, revine în totalitate autorilor, cu respectarea prevederilor Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare și Legii nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a numărului și anului de apariție ale publicației din care provin.*

Colocviu strategic

Redactor: CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU

Pagină web: <https://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>

e-ISSN 1842-8096,241/2022

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Adresă: șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80

E-mail: cssas@unap.ro, Website: <https://cssas.unap.ro>